

משה בירנבוים

נ"י ל'קוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

בעושה"ת

פרשת פינחס

(ממך ד"ת שנאמרו בתשע"ג בפני חכמים מקשיבים)

במשה"ק פינזוס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו', לכן אמר הנני נדון לו את בריתי שלום, תזות אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל (כה, יא-ג). וברש"י כבר מתחמק על אודות נחילות הכתוב לפרט את יחסו עד אהרן הכהן וע"י שם,

ובמד"ר צדין הוא שיטול שכרו, ובהמשך הכתוב 'תחת אשר' ולכאורה היה יכול לומר, כי קנא וכו', ומהו 'תחת'.

ידוע נועשה בשם הרה"ק מאלכסנדר על הילד של הכפרי שראה את אביו גונב עגל וכחביאו תחת השחת שבביתם ואביו הגנב הזהיר את בנו שלא יעז לספר מה כוננו תחת ה"היא" ("ישחת" בשפה"ק יד"ש). והנה הכפרי רצה שבנו ידע לקרוא יותר טוב מוכנו ושכר לו מלמד שילמדו ביעה, יום אחד בא לבדוק מה נשמע בלימודי בנו, והתלונן המלמד שב"ה בשאר האתיות ידע הילד יפה מאוד, אבל כשנגיעים לאות 'הא' הילד אינו פותח פיו ואינו מוכן בשום פנים ואופן לומר דבר, האבא התרגז וקרא לבנו הראה לו אות 'הא' ואמר לו לקרוא פתח תחת ה'הא' צירי תחת ה'הא' וכן הלאה, ודרבם היה להצביע על האות ולשאול מה כוננו תחת האות הזה והיו צריכים לענות, והנה גם אצלו הבן שותק! התרגז האבא מאוד הוציא החגורה מוכנסו ואמר לבנו אם אתה לא אומר מה כוננו תחת ה'הא' אכה אותך חזק, נבהל הילד בכדי ואמר אבא אתה באמת רוצה שאומר מה יש תחת ה'הא' יש כותחתיו העגל הגנוב שגנבת מהשכן לפני אביו חפו, כי הילד לא הבין שמתכוונים לאות 'הא' אלא חשב שהכוונה ל'היא' שחת.

ובסיפור זה רצה הרה"ק מאלכסנדר להסביר מדוע כתוב בפרשה בתוכחה "תחת אשר לא עזבת את ה' אלוהיך בשמחה", וכולם שואלים כוונתה חמורה מגיע רק על שלא עזבת את ה' בשמחה? ומה המשנה שלו מתחת זה שאחיה לא בשמחה יש עוד מה שהוא, זה לא רק השמחה שחפרה, חסר עוד דברים שמתחבאים מתחת זה שאיך בשמחה, ע"כ.

(כי מי שאין לו שמחה בעת קיום המצוות בודאי רועה הוא במקומות זרים, ומחפש תענוגים אחרים למלאות תאוותו, נמצא שהעדר השמחה אינו 'סיבה' ליעגש עליה אלא 'סימן' שמכו ופנימיותו רקוב ומקולקל).

והנה גם כאן צריך להבין גודל השכר שקיבל פנחס ברית שלום וכוונה לו ולרעו אחריו, ולמה דווקא בכאן צדין הוא שיטול שכרו, ולכן צריכים לנו להבין מה נמצא 'תחת' הקנאות של פנחס, בכדי להבין את גודל מעשהו.

בספ"ה"ק "אגרא דלה" "איתא ח"ל, על פי פשוטו יש לפרש ענין המייחסות הלוה. דהנה אמרו רז"ל (ברכות ה, ב) "לעולם ירגיז אדם יצר טוב וכו'". פירוש ההרגזה הוא, דהנה אין תימה בעשותו מזה שהוא אינה נגד טבעו, אבל בעשותו האדם דבר שהיא מתנגדת לטבעו בעבור אהבת הצורה, לזה יקרא עובד.

זה הפירוש שאמרו רז"ל (תנינה ט, ב) "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו" (מלבי"ם ג, יח), שאינו דומה שונה פרקו מזה פעמים למאה ואחת, ופירש צו בעל התניא, להיות שכל לימודים היה ללמוד כל פרק ק' פעמים, על כן שב הענין להם להרגל טבעי, ולא מיקרי עדיין עובד אלקים צוה, מה שאין כן האחת הימירה שלא כטבע, לזה יקרא עובד אלקים.

והנה פינחס הוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, שהם כולם אנשי חסד רודפי שלום, כמידתם מדת החסד. והנה בודאי היה טבעו בחולדתו, שלא להתעסק ולא להתקפץ ולהיות מרודפי שלום. והנה שינה את טבעו המורגל, עשות נקם כזה בהרגש מופלג, בעבור אהבת הש"י. בודאי

מהראוי שיטול שכרו מדה כנגד מדה, 'ברית שלום'. להיות שהפך את טבעו המורגל לרדוף שלום, לתרחק צריצ עם כל ישראל, על כן השיב את החימה ונטל שכרו ב'שלום'. וזה שרמזו רז"ל במדרש (במ"ר כ"א, א) "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אמר הקב"ה צדין הוא שיטול שכרו", והבן. ע"כ.

וכן ראיתי בשם הבן איש חי ח"ל, אמר הקב"ה צדין הוא שיטול שכרו (מדרש רבה). כדי להבין את דברי המדרש יש להקדים ולשאול מדוע הוצרך הכתוב לייחס את פנחס עד אהרן, והרי כשאומר "בן אלעזר הכהן" ידוע כבר שהוא בן בנו של אהרן, וגם צריך להבין מדוע אמר הכתוב "ממך העדה", והרי זו לשון ימירה, והצאור הוא, שהכתוב צא להגיד שצחו שעשה דבר שהוא זר ופלא מצדו, כי הוא בן כהנים שאין להם עסק במלחמה ואין מנאי צידם כלי מלחמה. ועוד גם הוא מצד עצמו היה עובד לפני ה' יתצרך בעמלה של תורה המתשתת כחו של אדם, ורחוק דבר זה שעשה מאתו לדקור צ' גופות צבת אחת צרגע צרומת, ולשאול אותם מן אהלם עד פתח אהל מועד - דבר זה מתאים לאנשים שהם מלומדי מלחמה.

לזה אמר "וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" דהיינו שרצה להדגיש שאצו ואצו אצו כהני ה' שהם רחוקים ממעשה המלחמה ומוצדלים ממלחמה זו. וגם הוא עצמו היה יושב ציציפת הסנהדרין, הנקראים בשם "עדה", כדכתיב "ושפטו העדה והצילו העדה" ועם כל זה שהיה חלש, עשה דבר פלא זה "ויקח רמת צידו וכו' וידקור את שניהם וכו'" לכן אמר הקב"ה צדין הוא שיטול שכרו.

ויש להמתיק הענין על פי נושא למוד שחלף ליצוד ציד ביער, והיה עמו ראש הגבורים של החיל שלו, ופגעו בו לסיטים מוזינים להלחם בו, ותכף רץ הגבור לקראתם וילחם בהם בכלי זין שבידו ויפילם חללים, והמלך לא נתן לו שכר ומתנה על הדבר הזה. והנה אח"כ נזדמן שחלף המלך לבדו ליצוד ביער ולא היה עמו כי אם נער אחד שהוא משרת לפניו, שוב התקרבו אל המלך לסיטים לפגוע בו, והנער בראותו כך לקח חרבר כואת המלך ורץ כנגדם וילחם בהם ויפילם חללים, ואז תכף נתן לו המלך כותנה נואה אלף זהובים.

שאלוהו עבדיו "למה לראשון לא נתת כלום ולזה נתת כותן רב כל כך" השיב להם המלך "הראשון היה ראש הגבורים שלי וזו היא מלאכתו אשר עסק בה מנעורותו ובעבור זאת הולך עמי, על כן כשנלחם עשה דבר המוטל עליו ואין זה חידוש ופלא מוצדו כדי שאותו לו כותנה על כעשי. אך השני היה נער רך משרת על שליחי ואינו מלוכד מלחמה ואין זה עסקו, כי גם כלי זין לא היה נושא אותו ולקח החרב מוכני ונלחם בגפשו, לכך ראוי לתת לו כותנה".

וזה שאמר הכתוב "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" מה שהוצרכתי לייחסו כי על שם אצו ואצו אצו, שהיו כהנים, היינו כדי להודיע שצדין הוא ראוי לטול ולא דמי לאדם אחר.

ובנוסף לכך לא היתה לו חלילה שום נגיעה גשמית, כי רק בצופן מה קנאות מותרת ומועילה, וראיתי מכ"ק אדמו"ר הגה"ק השפ"ח מלאנו זי"ע ח"ל, וההכרח יאלצני לדבר מענין זה, שהרצה קטני דעת טועים צוה כיום וחושבים כי ככל שידברו סרה בזולתם או ישנאו אחרים, הם מקיימים מצוה, ואף שאמר הכתוב משנאך ה' אשנא, (מהל"ס קלט, כא) מכל מקום צריך שידע בלבו צדיק ששונאו רק מחמת ציווי הכתוב ושלא תתערב בשנאתו את הרשע אצו כוונה עצמית ח"ו. ובעוה"ר על פי רוב צאים ע"י שנאה כו לידי מחלוקת וקטנות ה' ישמרינו, וכל אחד שואף להראות שידו על העליונה [אויספירן] שזה דבר חמור מאוד.

עד היכן הדברים כוגיעים יש לנו ללמוד מנועשה נורא שהיה אצל הגה"ק מבוטשאטש זי"ע בעל ידעת קדושים. אשר כח תורתו הכביר ומוחו העצום והחרף כואוד היה למועלה מוהשגת אנוש, ומוחו היה טרוד באופן תכנידי בדברי חידושי תורה בעמקות עצומה, כמעין הנובע וותגבר ועוד הרבה מועבר לכך, בלי יכולת

נועזר, נסיבה זו, בעת שייצא לחכין עצמו היה קשה לו לעצור עצמו מלהרהר בדברי תורה, עד שנאלץ להכות ולדפוק על כתלי בית הכסא בכל כוחו ולצעוק בקולות רמים, כדי לעצור כוחו מלחשוב על דברי תורה (ואולי יל בזה מה דמנעו בימי פה). אבל רבי שבהיתו בביה היה קולו גבר מאוד, אך דמנעו שם שנחמת יסורים צעק, מימי יל שעשה כן גם מטעם זה שלא יטרד נוחו בהרהורי תורה באתה שעה).

פעם אחת התנכל אליו חצוף אחד, בן בליעל פורק עול, ונעל אותו מבחוץ בכדי שלא יוכל לצאת. כשנכוח הגה"ק מבוטשאטש שהוא נעול בפנים התחיל להכות על הדלת בחזקה, כדי שתלמידיו ובי"ב ישמעו אותו ויבואו לחלצו, אולם כיון שהם ידעו שכך דרכו תמיד, להכות ולדפוק על הכתלים, לא הבינו את כוונתו המיוחדת ולא באו אליו לפתוח את הדלת. כך נאלץ אותו צדיק וגאון לשהות שם זמן רב, עד שהבינו מה שארע לו ופתחו לו הדלת. מובן ששהות ממושכת כזו במקום כזה היתה קשה עבורו הרבה יותר מכל היסורים והעניות שבועלם, ויותר מאלו היו כורתים לו אבר מגופו, גם בגין הביטול תורה גם מועים הישיבה במקום מוטנף.

לכן גבור בדעתו, שהוא מוכרח להעניש בעונש חמור ולהחרים את הרשע שגרם לו את כל הרעה. והוא הכין את הגדרש לנועשה כזה, שזפורות וגרות וכו' אבל ניד כשנטל את השופר הניחו נידו וחזר בו מכוונתו. לשאלת תלמידיו מדוע חזר בו מכוונתו, השיב שאכן אילו היה בטוח לגמרי שאין בלבו שום שכוץ נגיעה עצמית על הרשע וכל מטרת החרם הוא רק כעונש על המעשה הרע שעשה, לבטח היה עושה זאת ומחרימו, אבל כיון שאינו בטוח בזה והוא חושש שכזה חליה כעורבת בכונתו נחשבת נגיעה עצמית קלה ביותר, וכי אילו היה דבר זה נעשה לאיש אחר לא היה עושה כן באופן כזה מנוש, שוב אינו רוצה לעשות זאת, כי במוצב כזה מוטב להניח לו אף שבאמת הוא ראוי לכך. ע"כ.

וגם כשמתקיים צ' התנאים האלו, אי שזה לא צא מטעמו שהוא חס המוג ונוח לכעוס, אלא כפי שהיה אצל פנחס שהיה זה היפך טבעו, ו- צ' שאין לו חלילה שום נגיעה עצמית חלילה וכוונתו בלתי לה' לצדו,

(וכדאיחא בשם נדיקים, שהיך אפשר לראות אם הקניא ממכין צלמת בשביל כבוד השי"ת וישראל, או חלילה להנחת עצמו, דהנה אם יצטטל הדבר שנגדו רצה ללכת במחאה וכו', אז אם קנאותו הוא לכבוד השי"ת, אז ישמח שנצטטל הדבר ההוא מעצמו, דעיקר רצונו היה למנוע הנזק מהשכינה הק' ולעשות נחם רוח לצורא, אלא אם קנאותו להנחת עצמו, אז יעטר דעת אין לו על מה למחוט ולעוק).

גם אז צכדי שיתקבל לרצון, כריך שהכוונה יהיה צכדי להיטיב לישראל, ולא חלילה לקטרג על עם קודש. כאיחא בספה"ק דההדל צין תמר לאשת פטיפר, שצנשינה כתוב שהתכוונו לשם שמים, ולמה תמר זכורה לנו, ואשת פטיפר לרע, דההדל הוא, דאשת פטיפר היתה מוכנה לשם שמים, שאחר יכנס לבית הסוהר, ותמר לשם שמים היתה מוכנה להישרף בעצמה, וא"כ פה צמעה פנחס שלכאורה הרג אחר אפילו שסיכן את עצמו ג"כ, היה אפשר להיות ספק האם היו קנאות כפי שצריך, לכן ממשין הפסוק "ויכפר על צני ישראל" שהתולאה האמיתית היתה להיטיב עם עם קודש,

ויצן יותר ע"י מה שראיתי להציא בשם הקדמת הספר "פקודת אלעזר" משל נפלא ציצאורו של פסוק זה.

וז"ל, נושיל למוך שהגיעה לאזנו השמועה על עיר אחת בממלכתו, שראשיה ותושביה חרדו כנגדו. קרא המלך לשנים כראשי צבאו, והורה להם ליצאת ניד לאותה העיר ולדכא את המרד. ועוד פקד עליהם, שיידעוהו ניד מה הן הפעולות שנקטו כדי לדכא את המרד. וכך עשו. כאשר שבו, נכנסו השנים לדווח למלך את כל המאורעות בעיר שאליה נשלחו. "כל אחד כוכם יכנס בנפרד" הורה המלך והצביע על אחד כוחם שיכנס ראשון ויספר לו על כל מה שארע ומה פעל. "אדוני המלך לא מתאר לעצמו באיזה מוצב חמור מוצאתי את העיר. המרד היה בעיינומו, התושבים אגרו כלי זין, והחלו ללמוד תכסיים לקראת מלחמה על גדודי חיילי המלך. ונציגי המורדים כבר השתלטו על כל עמדות המפתח בעיר. המוצב, מובחנתו, היה כבי רע. אולם אני לא אמרתי נואש, נעריתי עם חיילי לקרב קשה, שבסופו הצלחנו להשתלט מחדש על העיר, וכמוכן הוצאנו להורג את ראשי המרד. עכשיו יכול הוד מלכותו להיות שקט ורגוע. המוצב בעיר נמצא תחת שליטה מלאה שלנו. "המלך החמיא לו ולאות הוקרה ענד על כתפיו את הוקרה עשוי כסף".

כשנכנס הגנרל השני. שאילו המלך, מה תוכל לספר לי על הארועים בעיר המורדת. והגנרל השיב אל המלך, "האמת היא, כי כופיני השמועות הטעו את אדוני המלך. לא חרד ואפילו לא אבק חרד מוצאתי בעיר. התושבים שבו שלווים ורגועים, המוצב היה רגוע לחלוטין, ורק נבל אחד שוטף ניסה לחסית את העם, אך אלו היסו אותו ואף אסרוהו בבית האסורים עוד בטרם הגיעי לעיר, כך שבצעם, שבנו כלענות שבאנו, בלי שנדרשנו להוציא את החרבות כן הנדנים"

המלך קם ממוקומו ונשק על מוחו. לאחר מכן, הוציא את הוקרה גדול, עשוי מזהב ונושבוץ באלפי פנינים ואבני חן, וענד אותו על כתפו של הגנרל הנבוך, שהעדיף לוותר על התהילה ובלבד שהמלך לא יצווה להעניש את בני העיר ההיא.

כך גם צענינו של פנחס, אשר קינא את קנאת ה'. מטעם המקנא, שהוא דורש צרוז רחיתו להעניש את החוטאים צכפלים, אצל לא כן היה עם פנחס, שאף שקינא את קנאת ה' ציקש רחמים וכפרה על צני ישראל, כי צלמת היה מטעמו רודף שלום מוקנו, אהרן הכהן, ורק כהוראת שעה, צכדי להציל כבוד שמים, עשה מעשה קנאות, הרג את זמרי וכיפר על צני ישראל. זו כוונת הפסוק "מתת אשר קנא לאלהיו", וצכל זאת הוא ציקש רחמים וכפרה "ויכפר על צני ישראל" לכן" והיתה לו צרית כהונת עולם".

והיות שידוע לנו מספרי תלמידי הצעש"ט הקדוש שהתורה הקדושה נלחית, וגם הסיפורים שבו צאים להורות לנו הדרך ילכו צו, לכן ע"פ המוצא בספרים דלעיל ועו, אפשר ללמוד מפסוקים אלו, מה הדברים הנצרכים לפני שיוצאים לקנאות קנאת ה' לצאות, אי דמזה שפרט הכתוב כל יחוסו עד אהרן הכהן, ללמד צא שאסור שזה יהיה מצד הטבע של האדם, שנוח לכעוס וכו', וצ' אשר קנא "לאלהיו" שאסור שיהיה לו נגיעה עצמית, וצריך שיהיה רק "לאלוקיו" בלתי לה' לצדו, וג' "ויכפר על צני ישראל" שיהיה צאופן שלמדנו אצל תלמידי הצעש"ט הק', שלא יהיה ח"ו עם קיטרוג על צני"י אלא שיהיה צהמלל טוב על ישראל והמשכת השפעות טובות עליהם.

והי"ר שיתקדש שם שמים ע"י, וצקריאת פרשת פנחס יתעורר צמרומים כפרה על צני"י, ויתעוררו כל הניסים וההשפעות מכל המועדים שנקראים צפרשה זו, שהיו צימים ההם וישפיעו לומן הזה, וע"י הקריאה יושפע שפע רב צכל העולמות להשפיע טוב לישראל צכיר

וידבר בו' פינזום בן אלעזר בן בו' ער וכלא כליתי בו' ופרש"י לפי שהיו השצטים מצוין אותו הראיחם צן פוטי זה שפיטם בו' והרג נשיא שצט מיישראל לכן צא הכתוב ויחסו אחר אהרן ויש להקשות וכי הם לא היו יודעין מזה שמצד אב הוא מיוחס ואף על פי כן דברו ומה הועיל שנכתב צתורה היחוס של אהרן *

ונראה לפרש דהנה יש כמה צני אדם שאינם מרגישים איזה דבר אם צא לידם אם לעשות הדבר ההוא או לאו לפי שאין מציינים לנטות עצמן אם יש מצוה צעשות הדבר ההוא כי היצר הרע מסמא את עיני האדם לצלמי ראות האמת חלילה אלא כשרואין צדיק אחד שעושה הדבר ההוא והצדיק הוא עושה הדבר צאהצה ויראה כל כך עד שכל הרואין אותו מעדיין על הדבר שהוא מצוה גדולה לעשות כמעשהו אף על פי שמתחילה לא ידעו אם יש מצוה צה *

כן היה הדבר כאן שאלל השצטים צתחילה לא צנינו את המצוה של הריגת זמרי וכמ"ש (פטיהרין פ.צ). שנמעלמה ממנו הלכה וכשצא פנחס ועשה הדבר הזה צכח קדושתו הגדולה או הרגישו כולם פה אחד שזה מצוה גדולה להרוג אותו אף על פי שהוא נשיא לכן היה צענייהם חידוש גדול על פינחס שהיה מצד אם צן פוטי * ויעשה דבר גדול מה שאלל עלה צלצם כלל שזה הוא מצוה ואיך צא זה לפינחס לידע מן הסוד ההוא לכן מתרץ הכתוב לומר לא יהיה הדבר חידוש צענייכם הוא היה צן אהרן ועמדה לו זכות אהרן *

והם שצצרו חלילה לא מחמת גנאי דברו אלא כמתמיהים על עצמם איך לא הרגישו צצצר לעשות כמעשהו הקדושה והטהורה * היוצא לנו מזה שאחר שעשה פינחס דבר זה הכניס קנאה צלצ עם הקודש שמהיום והלאה יציטו על ארמותיהם צעניא פקיחא להיות זריו ונשכר צמלות ה' *

והנה האדם העוצד ה' מעצמו ולפי שכלו או אינו יכול להגיע לעלות כי אם עד מקום ששכלו מגיע וכפי שרשו ומה הצננו * אצל כשאדם רואה

מחזירו דבר טוב והוא מקנה עלמנו צו עשות גם כן כך הקנאה מזיאה שיעשה אפילו שלא דרך הטבע ויכול לעלות למעלה על ידי זה ולכן כתיב (משלי כג, יז) אל תקנה כו' כי אם זיראת ה' כל היום * וזהו פינחס בן אלעזר כו' השיב כו' על ידי זקנאו את קנאתי בחוסס פירוש שהכניס בצב ישראל הקנאה זיראת ה' כו' ולא כליתי פירוש הדבר הזה הוא דבר שאין צו כליון * לכן אמור הנני נותן לו זריתי שלום כי האדם הנקרא עובד ה' באמת הוא השלם בעובדים ומי גרס זה פינחס בגודל קדושתו ולכן נחתי לו זרית שלום * ועיין עליו.

(ועם אלימלך)

וידבר גו' פינחס גו' השיב את זמותי גו' תזות אשר קנא גו' ויכפר על גו' (כה, יא).

במדרש (במד"ר כה) אמר הקצ"ה צדין הוא שיטול שכרו. והוא פלאי מאי משמיענו המדרש. אכן צהעיר לצו ושם שכל י"ל, דהנה השיי וית' מעיד על פינחס שהוא השיב את חמתו והלא כל החוטאים בדבר פגור ובצנות מואב מתו. וכדאיתא במדרש (שם ט ע"פ (במדבר כה, ד) קח את כל ראשי העם והוקע אותם כו' ומנין היו יודעים מי החוטא. אמר הקצ"ה אני מודיען כל מי שטעה, הענין סר מעליו והשמש זרחה כנגדו כו' עיי"ש. וחזן ליה מתו במגפה כ"ד אלף. ועד כמה ליגוף ולזילול עד שהוצרך פינחס להשיב את חמתו ית"ש.

אכן י"ל, כי כללות ישראל הם ערבים זה לזה ועל כד הערבות נחתיצו אז כל ישראל כלייה ח"ו ועיי קנאת פינחס שככה חמתו ית' וית'. והנה הוקשה להמדרש הנ"ל הלא ידוע ומפורסם דתול"ל (קדושין לט:) ואנו מאמינים בזה ששכר מזה צהאי עלמא ליכא. וא"כ מהו זה שאמר השיי למשרעייה פינחס בן אלעזר גו' הנני נותן לו את זריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו הלא זה העולם אין צו כדאי להשתלם צו שכר מזה.

אכן י"ל, דהנה פינחס למד ממשה רבינו ע"ה ההלכה למשה מסיני (פנהדרן פ"א) הבעל ארמיית קנאין פוגעין צו. וזכרונותו מעשה זמרי העיר את לצבו לקיים מזהו זו ולקנא קנאת ה' זכרות בלתי שום כוונה אחרת. אך ממילא נסתעף מזה שהשיב את חמתו ית' מעל זניי שלא יתחייצו כלייה ח"ו עבור הערבות כנ"ל. ועל דבר זה נטל פינחס שכרו צהאי עלמא על דבר אשר נסתעף ממזהו זו שעשה, אבל שכר מזה ממש שעשה לשם שמים לקנאות קנאת ה' זכרות קיים לעד ולעולמי עולמים לעוה"ב. וזהו שאמר המדרש צדין הוא שיטול שכרו ר"ל גם צהאי עלמא וכנ"ל. וזהו מפורש ג"כ בצ"ח היטב בפסוק השיב את חמתו כו' זקנאו את קנאתי כו', היינו שהוא עשה רק בצוונה זו לקנא קנאתי ועיי"ו נכצב הדבר ממילא שהשיב את החימה שלי מעל זניי. לכן אמור לו גו' והיתה לו גו' תחת אשר קנא גו' ויכפר על זניי. היינו תחת דבר זה שקיים המנוה לקנא קנאת ה' זכרות עוד נוסף לזה ויכפר על זניי ולזה צדין הוא שיטול שכרו אבל שכר המנוה גופא קיים ועומד לו לעולם הנצחי שכולו טוב והצן כ"ז היטב:

(אובד ישראל)

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' (כה, יא).

רבינו (הרה"ק רבי שלום טקאניקא) זצ"ל היה פעם בפרשת פינחס אצל רבו הרה"ק רבי שלום נובעלו זי"ע יחד עם רעו ודידו הרה"ק מוצנא זצ"ל, והקשו לרבים על פירשיי בד"ה פינחס בן אלעזר וכי' לפי שהיו השבטים כובזין אותו וכי' בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. דהלא גם השבטים ידעו שהוא נתיחס אחר אהרן וכי"ט ביזוהו כואחר שיחסו נכושך ג"כ מיצד אנו אחר יתרו, ומה יועיל בכמה שיתיחס אחר אהרן?

עיי' ענה להם רבם נובעלו: הנה אספר לכם נועשה שהיה אצל הרב הקדוש החוזה מלובלין, ונועשה שהיה כך היה: איש יהודי היה בעל כורחו (קריסטשטער) בכפר אחד ומזה ינק את פרנסתו, (כידוע היה חלק ניכר מפרנסת ישראל בימים ההם אחיזת בני כורחו ששכרו כל מיני יייש לאברים והיו נושלים מזה את דמי החכירה לבעל האחוזת וכן היתר היו מתפרנסים), לא הרחק מוננו גר כומר אחד שהיה צר עין ורצה לקפח פרנסת היהודי, צוה לגוי אחד שיפתח לעצמו ג"כ בית כורחו ועיי"ו יקפח את לקוחותיו של היהודי שכנו, כאשר ראה היהודי שפרנסתו הולכת ודלה נסע אל הרה"ק מלובלין לשפוך לפניו את כור לבו, כשנועץ הצדיק מלובלין את בקשתו הבטיחו שהגוי ינחל את מופלתו ולא יהיה

לו לאבן נגף, כדבר הצדיק כך היה, ולא היו ימים מועטים שהגוי נות, וחזרו הלקוחות אליו כמקדום.

הכומר לא נרתע אחר מלבעע את זמנו הרע, ובזמן קצר כבר עמד גוי אחר במקומו של הראשון, ושוב חזר ונשנה הדבר שהיהודי נסע לובלינה לבקש על נפשו ונפשות ביתו להימלט מחרפת רעב כון הסכנה התלויה למעלה מראשותיו, כשנועץ הצדיק את דבריו אמר לו: הנה יכל אנכי להתפלל עבורך שתוושע מחרתך, אבל לא באופן זה שנושעת בראשונה כי אחר שנות הגוי הראשון בא אלי רוח עם שתי נרות כבויות בידו ואמר אלי כותרעם: מדוע כבית שתי נרות אלו?...

זה מה שענה הרה"ק נובעלו לשואליו נובלי שיפרש את דבריו. כשהלכו מרבים ישבו ופירשו את כוונתו, דמועשה זה חזינן דכל הנשמות הצריכות ליצאת מאיש נמיצאות אצלו מוכבר בבחינת נייעוצות קטנות, ולכן נתרעם הרוח כי ב' נשמות טובות היו צריכות ליצאת מוננו ואותם עיכב הצדיק מליצאת עיי' שנחרג הגוי ואותם הנשמות היו טובות וכשרות אף כשנמיצאו תוך תוכו אצל הגוי.

ולפי"ז אף כאן הדבר כוונן שפיר, דהשבטים ביזו את פנחס לאמור שעשה מועשהו מיצד המדות הרעות המושרשים בו בתולדה אחר שהוא בן פוטי, ולא שקנאת ה' צבא- ות עשתה זאת, לכן בא הכתוב ויחסו אחר אהרן לומר שהוא איש קדוש המתיחס ליקינו אהרן, ומה שהוא בן פוטי אינו מוגרע חזקתו, כי גם כשהיה אצלו בבחינת נייעוץ קטן, היה ג"כ טוב וישר, כלומר שכל השנים שהיה יתרו כומר לעיי' היו נמיצאות אצלו בבחינת נייעוצות טובות וקדושות כזרעו אחריו, וחבן.

(אובד שלום) (קאנויקא ח"ב, עי' מ"ט)

הנני נותן לו את זריתי שלום (כה, יב).

במדרש, בדין הוא שיטול שכרו. המניח מדובנא ביאר זאת דרך מושל, לנער עני שהיה נשרת אצל עשיר אחד רק בעבור מחייתו וזירת אותו בכל כחו ימים רבים. פעם אחת ערך העשיר סעודה גדולה, כסעודת שלמה בשעתו. המסובים, ובתוכם המושרת, אכלו ושתו וחטיבו את ליבם. והנה, באמצע הסעודה הופיע סוחר גדול וביקש מוננו לכומר לו כמה כונוי סחורות שייש בחנותו והעשיר דחה אותו שיבוא למחר כיון שהיו זמן מושרת ושמוחה. כשצומוע הנער כן, קם מושרתו ואמר לעשיר אני אלך ואביא לו את הסחורות שהוא מבקש. אמר ועשה והעשיר הרויח סכום רב מניסיקה זו. למחרת שאל העשיר את הנער הגידה לי מה מושרתך. התפלא הנער מה יום מונויים שתקציב לי מושרת, השיב העשיר: דע לך, כי כותחילה חשבתי עליך שאכילתך חביבה עליך כל כך עד שמושרתך היא אכילתך. אבל עתה שאני רואה כי ארוחתך אינה חביבה לך כל כך שעזבת סעודה יקרה ועריבה והלכת להביא הסחורה, לכן ראוי נועתה לתת לך שכר עבודתך.

כמו כן אצל פנחס, כידוע, אין כח באדם להשיב ולשלם להשם יתברך גם בעד החיים לבד, כי טובת החיים היא טובה גדולה וצריך לעבוד כל ימיו בעד הטובה הזאת לבדה. קל וחומר שעבור שאר טובות וחסדים שיעושה הקב"ה עם האדם, שהם נדבה וחסד לפניו מושרת הדין מאתו יתברך, שאין סיפק ביד האדם לשלם עליהם לקב"ה. לעונות זאת, פנחס מוסר נפשו בעבור קדושת שמו יתברך וחרף נפשו למוות, כי לולא חסדים שנעשו לו היה מואבד את חייו. בזה גילה דעתו שחיי אינם נחשבים בעיניו למאומה מול עבודתו של ה' יתברך. ואם כן, צריך לתת לו שכר אחר ובדין הוא שיטול שכרו.

(אחל יעקב)

תזות אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (כה, יג).

נאמר לי משם קדוש ישראל ה"ה הרב הקדוש מה"ר שלמה מקארלין זללה"ה ה"ד, שאמר צס המדרש, צעשה שאמר הקצ"ה לאלהיו שיטרכך להיות בכל זרית מילה שציראל, אמר אליהו, אחת ידעת שאני מקנא לשמן ית', הנה אם יהיה הצעל זרית צעל עזירה לא אוכל לסבול להיות שם, והבטיחו השיי"ת שיכפר להצעל זרית ואז יהיה ריקן מעצירות, והשיב עוד אפשר יהיה המוהל צעל עזירה, הבטיחו השיי"ת שיכפר גם לו, השיב עוד אפשר יהיו הקהל העומדים שם צעלי עזירות ולא אוכל לסבול, הבטיחו השיי"ת שיכפר לכל הקהל, כן שמעתי שיצאו הדברים מפי הקדוש הנ"ל.

ונ"ל שזה שמרוננו צפינחס הוא אליהו, תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (במדבר כה יג), כי הואיל ומדתו קנאה והוצרך להיות אלל כל זרית ולא יוכל לסבול עיי"ו גורם הכפרה לישראל כי הוצרך השיי"ת להבטיחו כנ"ל

(אגרא דפקא, אות קמ"ו)

צורך את המדיינים והכיתים אותם כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם וגו' (כה, יז-יח).

פרש"י ז"ל "צורר כמו זכור ושמור לשון הווה עליכם לאייצ אותם". והקשה ארמון ר' [מהר"י] ז"ל כיון שהיה הציווי להכריעם כולם, איך מי נשאר מהם בעולם לאייצ אותם. גם מה הכונה כי צוררים הם לכם "בנכליהם" הול"ל "במעשיהם".

ואמר על פי דברי הרה"ק ר' פנחס מקארין ז"ע שאמר הטעם למה גזרו חז"ל טומאה על ארץ העמים כדאיתא בגמ' (שבת יד, ב) שהוא מפני שיש צלחה"ע מחשבות מכוערות מאד מאד רח"ל, והמה נשארות צאורי הארץ. וגם אחר שכבר מתו החושבים ואינם בעולם הזה עוד, מ"מ אותן מחשבות מקלקלות ומטמאות את האויר עד שיכולות לפגום במוח הצדיקים, אפילו לגדול שזהם, ואפילו למרחק רב מאוד רח"ל. והענה להשמר ממחשבות אלה היא, שהאדם יתאמץ תמיד לשנוא כל מחשבותיהם, וע"י זה לא תהיה להם שליטה עליו, עכ"ל ז"ל. וזהו שפירש רש"י ז"ל "צורר, עליכם לאייצ אותם" כלומר כי אף אמנם "ושבח אני את המתים שכבר מתו" כדכתיב "והכיתם" מ"מ עליכם לאייצ אותם המחשבות אשר נשאר צאורי כדי שלא יזיקו אתכם.

וזהו פירוש הפסוק "צורר את המדיינים והכיתם אותם", וא"ת כיון שכבר נתקיים זהם והכיתם אותם, ורשעים עוד אינם, וא"כ למה לי עוד לצורר אותם כדפירש רש"י, לזה מסיים הפסוק "כי צוררים הם לכם בנכליהם" כלומר במחשבותיהם המכוערות "אשר נכלו לכם" כשהיו בעולם הזה, ואת המחשבות האלה עליכם לאייצ אותם, אד"ק ז"ל.

ועל פי זה יש לפרש מה דכתיב (תהלים טז, י) "אוהבי ה' שנאו רע שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יילם", דיש להבין מה שייך לזוהי לאוהבי ה' לשנוא את הרע, הלא אי אפשר להחשב לאוהבי ה' אם אין שונאים את הרע, אלא הפסוק עשה טובה קמ"ל, שכדי להנצל ממחשבות טמאות אשר המה צורך כנגדל הפורח צאורי בצלמות גויס, והן עלולות להדבק ח"ו אף בצוהבי ה', צריך להתאמץ לשנוא את הרע בתכלית המיאות והשיקוף, ואז "שומר ה' נפשות חסידיו מיד רשעים יילם" שלא יפגמו ולא יקלקלו את נפשומיהם של הצדיקים הטורים.

וגם אפשר לפרש בזה הא דמתפללים בצרכת השחר בכל יום בתפילה יהי רצון הראשון "והרחיקנו מאדם רע ומחצר רע וכו'" ובתפלה יהי רצון השני אומרים "שתלני", ומה נשתנה, וזהו יתבאר שלשון "הרחקה" שייך לומר על דבר שהוא מרחוק ויראים פן יקרבו, ומבקשים לרחקו הרבה מאד, שלא יוכל להתקרב אלינו, ולשון "הלה" שייכת לדבר שכבר עומד אלנו להרע לו ומבקשים להנצל ממנו, ולכן בתחילה מבקשים "והרחיקנו" אפילו מהמחשבות שמטמאות אפילו מרחוק, שירחיקם הקב"ה עד שלא יוכלו לפגום בנו כי מרחוק ודאי ניתנה לשעורין, ואח"כ מבקשים "שתלני" היינו שאף אם ח"ו כבר קרובים לפגוע לנו בידים, יעלנו ה' מהם.

וזהו שיש בכמה סידורים שיש בהם פירושים מכתבי האר"ל ומפרשים על "והרחיקנו" בפנימיות, ועל "שתלני" בחיצוניות, והכוונה הוא כי הראשון קאי על המחשבות שהמה בפנים המוח שצאדם השלם, והשני קאי גם על גוף האדם ממש.

(שארית לפנחס)

אבינו מת במדבר והוא לא היה וגו' בעדת קרוז וגו' ויקרב בושה את בושפטן לפני ה' (כו, ג-ה).

שמועתי בשם הגאון הקדוש בעל כנחת חינוך ז"ע, כשנתכונה לאבדק"ק טארנופאל, ניד בסנוך אחרי התכונות, בא אליו איש אחד כותשבי עירו, ויספר לו, איך לחם בעדו בעת הבחירה, עד שזכה שהוציא הדבר לפועל, שיכוננוהו דרב, יען היו הרבה שונאים ומתנגדים לדבר הזה, וכיוצא. והגאון בעל כנחת חינוך זצ"ל השיב לו, ישר כח, לאחזקו טיביתיה בעד אהבתו כראוי. ואחרי זמן קצר, בא האיש הזה לדון לפני עם אחד, ומיד הכירו, ואמרו, לא אשב בדיק, ולא אודקק אני לזה, יען שספרת לי, כי היית לוחם בעדי, שיכוננו אותי לאב"ד פה"ק, נגד הכותנגדים לי בדבר הזה, וחרי

זה כשחוד דברים נועיקרא. ואולי, וכנראה היה זה כוננת הבעל דין בתחלה, לבוא זמן כזה מקודם לספר הגדולות והנפלאות אשר זכה בעת הבחירה כנ"ל.

ואמרו הגאון הג"ל, כעת נתיישב לי הכתובים (כ"ב פנחס), שבאו בנות צלפחד אל משה רבינו, ואמרו אליו, אבינו מת במדבר, והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, ולכאורה קשה, מה זה נפקא מינה אם היה מועדת קרח החולקים על משה, או לא? הא כיון שמת, כגוע לבני ירושה, ומה נפקא מינה בנעשי האיש הנפטר בחיים חייתו, לענין ירושת בניו או בנותיו? אלא כיון שאמרו למושה רבינו הדברים האלו, שאבינו לא היה מוחללים ומתנגדים עליו, כמו המה בעדת קרח, שהיה להם תפלה, על כן חשב זה משה רבינו לשחוד דברים, ולא נודקק לדינם עוד, על כן נאמר שם, ויקרב משה את בושפטן לפני ה', עכ"ל הגאון הג"ל, ודפח"ח. (ידברי תורה" (מנוקאטש) ח"ג, אות ט"ז)

ונתת בוהודך עליו (כו, ב).

ואיתא בגמ' (כ"ב ע"ב) אמר רבי חנינא מהודך ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה בלימה. כשנפטר הרח"ק ר' אברהם יהושע העשיל מוסקוורא זצוק"ל נכנסו נכבדי העיר לבנו הרח"ק ר' יוסף נואר מנאחיונוקא זצוק"ל לעטרו בכתר ההנהגה למלא מקום אביו הק' והוא מרוב ענותנותו סירב ואמר שאין בידי למלא מקום אביו הק' כי שבילי הצדיקים לא נהירים לי. אמר לו הגה"ח ר' נפתלי דין ז"ל הרב דמותא שהוא ה"י ראש המדברים, הנה שמועתי מוקני החסידים שכשנפטר הכנוד מטישערנאביל זצוק"ל או סירב בנו הרח"ק ר' יצחק מוסקוורא זצוק"ל לקבל על עצמו עול הנהגת עדת ישרון באמרו ג"כ ששבילי הצדיקים לא נהירין לי, ועכ"ל היה אח"כ צדיק מפורסם.

נענה הרח"ק ר' יוסף נואר ואמר, בדברכים מבורך נאמר ר' חנינא הג"ל, שלכאורה קשה הלא גם צעירי הדור ראו כי פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, ולמה דוקא הזקנים אמרו ככה, אלא כנראה שמופני שהצעירים ראו את משה בזקנותו ואת יהושע בנעורותו, על כן חשבו כי גם משה בימי נעוריו היה כפני לבנה ורק בזקנותו היה כפני חמה, וכן יהושע כשיבוא לימי הזקנה גם הוא יהי כפני משה אבל הזקנים שהם ראו פני משה כפני חמה גם בנעורותו, לכן הם אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה וכו'. [כוננת בזה שהם חושבים שהוא דומה לזקניו הק' ר' יצחק מוסקוורא, ואף הוא יהיה צדיק מפורסם, אכונם הוא ברוב ענותנותו הסביר להם שאם היו רואים את זקניו הק' בימי נעוריו היו רואים שאינו דמוין כלל].

(ליקוט נוארי אור)

עלת תבייד העשייה בהר סיני (כו, ו).

פירש הרה"ק רבי צרוך ממעיוצו ז"ל דמה שאיש הישראלי יכול "לעלות תמיד" להשי"ת בכל עת שירצה, זה נמשך מעמידה שעמדו ישראל על "הר סיני".

(בולניא דנהורא)

יפקוד ה' אלהי הרוזות וגו' יהושע וגו' אשר רוזו בו וגו' (כו, טז). הנה בצמי" כללות ישראל ישנו צמי" שרפים ומיות הקודש ואופנים. שרפים נק' אותן הצדיקים אשר בכל עת ורגע לזם צוער בקרצם מגודל התלהבות ותשוקות ואהבתם ויראתם להצורצ צהו"ש הנכבד והנורא וכל עת מוסרים נפשם וגופם לעבודתו ית', אלו הם צמי" שרפים והם צסוד נשמה.

וצמי" מיות הקודש הם אותן הצדיקים אשר חפצם צתורת ה' וצתורתו יהגו יומם ולילה לשמה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, הם המה הנק' מיות הקודש כי התורה היא עץ חיים הוא למחויקים צה והוא החיות הקדוש והנלמי והם צסוד רות.

ואופנים הם הצעלי צמים כשירי ישראל צעלי משא ומתן, והמה צסוד נפש כי כללות ישראל הם ג"כ צצמי" קומה שלימה עם נר"ג. ואופנים הוא מלשון לגלגל החוזר בעולם זה עולה וזה יורד והם טרודים בכל עת צעסקי פרנסת ציתם. ולפעמים צא להם מחשבה טובה וכשירה לילך ולשמוע צרכו וקדושה או ללמוד קצת או להתפלל וליתן צדקה וכדומה. וזאת המחשבה טובה צא להם רק מצמי" אותן הצדיקים אשר צתורת ה' חפצם אשר הם צצמי" מיות הקודש מהם נמשך להם זו המחשבה טובה. וזהו מ"ש צמעשה מרכבה (יחזקאל א, ט) כי רות החיה צאופנים. היינו

שהחיות של האופנים נמשך רק מרות החיות הקודש. וכן ובהנשא החיות ינשאו האופנים לעומתן.

ומשרעה היה רועה נאמן לישראל וציקס מהקצה שיפקוד על ישראל רועה טוב ונאמן, ולזה השיב לו השי"ת קח את יהושע איש אשר רוח צו. היינו רוח החיות הקודש וכמזכור. כי משה היה צסוד נשמה ויהושע צסוד רוח. והצן כ"ו היטב:

(אובד ישראל)

יפקוד ה' אלקי הרוזות לכל בשר איש על העדה (כו, טו).

הק' מרן מקאצק ז"ל מדוע לא ציקס ע"ו עד עתה, ולא תיקף שנתודע לו כי לא יכנס לא"י,

ותירץ שמקודס מעשה ומרי חשב כי צטת קדוש ד' ימלא מקומו, אזל עתה אחר שראה קנאתו לשם ד', אף שהיו דבר גדול מאוד שלא נערך אליו קדושתו, והשי"ת אמר הנני נותן לו את צריתי שלום, וגם עזר המגפה מעל בני ישראל לעפ"כ אמר משה רע"ש אן קנאי יכול להיות מנהיג ישראל, לזאת ציקס יפקוד ד' וגו', (אהמור"ל אף שהיק מקאצק ז"ל הי נראה כמפקיד, אמר המורה הג"ל מפני שחובו רחוק אהבת ישראל, שח"ו שום צדיק שהוא מנהיג הדור אינו מעניש לשום אדם, רק סובלין אנשים שהם כנגדם, ואף הגרוע שנגרועים, ומכשי"כ לנקום מהם ח"ו, אף הם כנחלי אש, הנה הגחלי אש אף שאין ממכוון לשרוף שום דבר אעפ"כ דבר הופל על הגחלים נשרף, לכן הו' והיר צגחלמו שלא מכוה) ועיין צס' חסדי אבות לאיזולאי על מאמר כל דצריהם כנחלי אש:

(שיח שרפי קודש)

יפקוד ה' אלקי הרוזות לכל בשר איש על העדה (כו, טו).

יש לצאר צוה, להצין מה שהציר צכאן דוקא "אלקי הרוזות לכל צשר", מה שלא אמר כן צשום מקום, והיה די לומר "יפקד ה' איש על העדה". ויש לומר צוה, דהוצרך היה לומר זה כאן, דהנה תפילת משה רצינו ע"ה היה כאן, שלא תהיה עדת ישראל ככאן אשר אין להם רועה, והינו שיהיה להם ראש ומנהיג כדי שידצקו צו, והוא ינהלם וידריכס צדריך ישרה, ושיוכל להעלות נשמותיהן צעת הצורך.

והנה ידוע ראשי הדור הם לפי הדור, ולפי שורש נשמותיהן, כן שולח הקצה היודע שורש נשמות של כל ישראל, תמיד צכל דור ודור, ראש ומנהיג להם כפי אותו דור, וכפי מה שצריך אותו הדור. צכדי שיוכל הראש הצדיק להעלות כל בני דורו לשרשן, ולקרצן לפני ה'.

ולכן אי אפשר שיתמנה ראש על הדור על ידי אדם, כי אש על ידי ה' צרוך הוא, שהווא מקור המקורות ונשמה לכל הנשמות, ויודע שורש נשמות של כל דור ודור, כן הוא שולח ראש ומנהיג להם לפי מה שצריכין.

וזה יש לומר שרמזו יפקד ה', שאתה אלקי הרוזות לכל צשר, היינו אלקים על כל הרוזות והנשמות של כל צשר, ולכן לך נאה לפקוד איש על העדה.

(דגל ממנה אפרים)

יפקוד ד' אלקי הרוזות כו' אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאים ואשר יביאים (כו, טז-יז).

קשה מאוד כפל הלשון, ונראה עפ"י מה שפירש רש"י ז"ל, למדך צצמן של צדיקים, כשנצטרין מן העולם אינם מצקשים צורכי עצמן רק צורכי צצור.

כי הנה צצוא אחד הנצרך לאיזה ישועה, וצא אל הצדיק להעמיר צצעדו, צריך להיות עיקר העצדות של הצדיק שלא צפני האדם הנ"ל, רק צעת הפרדו ממנו, צריך שיהי חקוק על לבו שלא ישכח מלהתפלל, אמנם גם צפניו צריך להראות שיחלה עצמו עליו, והצצר נוגע לנפשו, למען ידע האדם שאינו משליך צצריו אחר גוו. והיה לו אמונה בצדיק, ועי"ו יצא ישועתו.

וזהו אשר יצא לפניהם, היינו צפניהם, להראות להם אשר הוא המוציא והמציא, והוא יעמוד לימין צדקס להציא עזרתם. ואשר יוציאים ואשר

יצאים, היינו שלא די צוה לצד מה שיחפלה חיקף צשעת שהאדם מצקש ממנו, רק אפילו שלא צפניו יהי הוא המוציא והמציא. וזה למדך צצמן של צדיקים שאפילו כשנצטרים מן העולם היינו לשון אל יצטר אדם מצצירו, כשנצטר לציתו להצצודד, ואינו ציצד עם העולם הצאים לצקש תפילתו, עם כל זאת גם שלא צפניהם, ייח צרכי עצמו ועסוק צצרכי ציצור, להעמיר צצעדס לכל טוב.

(אמרי נועם)

לאלה תזולק הארץ (כו, נג).

הבעש"ט הק' נסע פעם בדרך וכאשר נטו צצלי ערב סר לכפר אחד ללון שם במלון. ויהי בערב והנה נוחותנים וקרוביהם ומכיריהם באו לעשות שם חתונה ושמוחו שם כל הלילה. הבעש"ט לא פנה אליהם ולן עם אנשיו בחדרו. ויהי בהיות הבוקר השיכינו הנחותנים לנסוע לדרבם.

הבעש"ט עמד אז בחוץ כווכן אף הוא לנסוע לדרכו וציפור אחת ענודה על אילן וצצצפה מול החתן והכלה. פנה הבעש"ט אל אנשיו ואמר הידעתם מזה הציפור אומרת: היא אומרת: לאלה תחלק הארץ. לא הבינו התלמידים את דבריו ולא הרחיבו לישאל אותו לפשרם. לאחר שנים רבות והזוג שנישאו הצליחו בחייהם וראו בנים ובני בנים עלתה בדעת האישי נוחשבה לנסוע לעת צקנותו לארץ ישראל והחליט לעשות כן. אבל אשתו לא רצתה בשום אופן לעזוב את בניה ולנסוע לא יכלו להשתוות ביניהם והלכו לדין תורה. פסק בית הדין שהאשה צצריכה לקבל גט פיטורין ואינה יכולה לנענע מלנסוע. וכך היה, האישי נסע לארץ ישראל והאשה נשארה בחוץ לארץ.

הנועשה התפרסם בכל המדינה עד שהגיעה השמועה אל תלמידי הבעש"ט שהיו עמו באותו כפר בשעת החתונה ואמרו: עכשיו אנו נובינים את דברי רבנו הבעש"ט, שאמר כי הציפור אומרת לאלה תחלק הארץ, היינו שארץ ישראל עשתה חלוקה בין בני הזוג שנתגרשו בשבילה.

ובראשי זורשיכם וגו' ושיעיר עינים אזור לוזטאת לה' (כו, יא-טו).

פעם נקלע החפץ חיים לעיר ורשה, וזהו אותו היום ערב ראש חודש, בשעה של אחר צהרים. נכנס החפץ חיים לבית כנסת שפגש בדרכו, ושאל מתי הוא כאן זמן תפילת מנחה, ואם יאמרו כאן גם תפילת יום כפור קטן. אותו בית כנסת שנצדכנו אזו החפץ חיים היה בית כנסת של חסידים שלא היו רגילים לומר תפילת יום כפור קטן. תנה החפץ חיים ושאל את הנתפללים, מדוע אינם מתפללים תפילה זו, שנהגו בה רבים על פי תיקון המהר"ם קורדובירו. ענו לו הנתפללים, כי הם נמנים על קהל חסידיו של רבי פלוני, והואיל ורבים אינו נוהג להתפלל תפילה זו, גם הם אינם מתפללים אותה.

אמר להם החפץ חיים זי"ע אספר לכם סיפור, את דרכי נועיר מוגרי לורשה, אני עושה בניסיעה ברכבת. הדרך היא מנושכת לכודי, ואני נחפש תמיד על פני תאי הרכבת וקרונותיה, אם אוכל למצוא יהודי לשבת לידו, כדי שלא אצטרך לעבור את הנסיעה בישיבה בודד בין גוים. מנעשה היה שבעלותי לרכבת, מציאתי יהודי יושב מוקף בצרורותיו. שאלתי אותו, ר' יהודי, האם אתה נוסע לורשה, נענה לי הלה בחיוב. שמחתי שמחה רבה וישבתי לידו. כשעמדה הרכבת לעצור בתחנה הקרובה, התחיל היהודי לאסוף את צרורותיו והתכונן לרדת מן הרכבת. שאלתי אותו בתנוחה ר' יהודי, והרי אמרת לי כי פעמיך מועדות לורשה, מדוע אם כן חזרת כך.

נענה היהודי ואמר לי, רבי, בודאי, תכלית נסיעתי היא לורשה, אולם הנני עני מרוד, ואין בכיסי סכום רב כזה שייספיק לקנות כרטיס לדרך ארוכה זו. אני קונה כרטיס לתחנה אחת, ובעיירה זו אני מסבב בבתי הכנסות ופורש את מרכולתי המכילה תבילות צצציניות, כיפות, סידורים, קצת ספרים ועוד תשנושי קדושה. אם אינני מוצליח לכבוד דיי, אני מסבב על הפתחים וקובץ על יד. כאשר מוצטר אצלי סכום המספיק לקניית כרטיס נסיעה, אני נוסע תחנה נוספת, וכמעשי בתחנה הראשונה כן מעשי בתחנה השניה. דרכי זו עתידה להגיע לסיונה כאשר אבוא לורשה, אבל לא יהיה זה לא היום וגם לא בעוד יומיים. הדרך תתמשך זמן רב.

ואי"כ אמר להם: רבכם עשיר הוא, כח עבודת יום הכפורים שלו, מספיק לו לעמוד עד יום הכיפורים הבא. אולם אנו קבועים, וכי יש בנו כח לעמוד מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא, מובלי לעצור קבועא ולאסוף כוחות חדשים, בכל ערב ראש חודש, עלינו להתפלל תפילת יום כפור קטן, והתשובה, הוידיים והתפילות הכלולים בה יתנו לנו כח לחודש נוסף, עד ערב ראש חודש הבא, וכך נמשיך עד שנגיע ליום הכפורים הבא עלינו לטובה. נכנסו דבריו של החפץ חיים באזניהם של הנתפללים והם עשו להם מנחה קבוע להתפלל תפילת יום כפור קטן.

(צינים יקדים בטח החפץ חיים)

הרה"ק ר' יעקב יוסף (השני) מאוסטראה וצוק"ל כ"ג תמוז תר"ט

בהמות, וזה הוא כוונת הרב ר' מאיר'ל שהוא אוהב לאכול בשר עופות שגם גזירה זו שעל העופות תבטל, והגזירה תבטל מכל וכל. זי"ע ועכ"י.

(סיפורי צדיקים החדש אות צא)

ויהי בבית הסוהר

לזכרון לדור אחרון ראיתי לכתוב כאן בקצרה אשר אחד מאנשי און פועלי שקר ארור נוכל שר"י הלשין על הרב הצ' ר' יעקב יוסף ועל הרב הצדיק המפורסם המגיד מטריסק זצ"ל לפני הקיסר האדיר ניקלאי הראשון, אשר המה עוסקים בדברים פוליטיים נגד הממשלה.

ומטעם הממשלה נשלח לעירנו שר גדוד הזשאנדרים לחקור ולדרוש את הדברים, את המגיד מטריסק הובילו הנה ושר הגדוד נתן אותם בבית האסורים וישבו שם ששה שבועות. במשך הזמן חקר שר הגדוד ודרש היטב היטב את הדבר, ואחר כל החקירות ודרישות הבין שר הגדוד כי שקר טפל הזד הארור עליהם ולא היו דברים מעולם לא מהם ולא מקצתם, ואך למען בוצע בצע היתה מזמת הנוכל, ולכן הוציא אותם חפשי, ולמלשין עשה כאשר זמם לעשות לאנשים נקיים וחפים מפשע רב אסר אותו בכבלי ברזל ושלחו לעיר זוועהיל לעשות לו משפטו.

(מזכרת לגדולי אוסטראה)

אחרית ימיו

אנשי שלומו יספרו כי בשנת תר"ט בעת שנסע לעיר יאמפלא כדרכו בכל שנה כאשר לקח ונתן ברכת הפרידה מבני ביתו הטמין להם ברזו כי הולך הוא בדרך אשר לא ישוב עוד ויהי בבואו ליאמפלא טרם שהספיק לקבל שלום מכל אנשי העיר אשר חרדו לקראת בואו ובאו אליו חלה מאד וביום כ"ג תמוז יצאה נשמתו מהרה בקדושה וטהרה ושם בעיר יאמפלא מנוחתו כבוד.

(מזכרת לגדולי אוסטראה)

וזה אשר נחקק על מצבתו:

פ"ג, אדמו"ר אור ישראל וקדושו בוצינא דנהורא זיו החכמה פאר הדור אוהב ישראל ומליץ טוב, הרב החסיד המפורסם מוה"ר יעקב יוסף בהרב החסיד מו' פינחס נכד הרב ייבי, נאסף אל עמיו אור ליום עש"ק ך"ג תמוז שנת ה'דר'ת' קודש הדרתו תי'צ'ב'ה.

מדברי תורתו

אמר על מאמר הגמרא ברכות (דף ל"ד ע"ב) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, וקשה למה אומר בעלי תשובה והל"ל במקום ששבין בתשובה עומדין וכו'.

רק דנוע שיש ב' מיני צדיקים אחד שלומד תורה ועושה מע"ט בפני עצמו ולא להועיל לאחרים ויש שמסגל תורה ומע"ט להשיב בתשובה לאחרים כמעשה אברהם אבינו ע"ה שהכניס תחת כנפי השכינה כמה נפשות, ולז"א במקום שבעלי תשובה היינו שהם הבעלים על התשובה שע"י תורתם כמה ישראל שבים בתשובה שלמה, הם במדרגה היותר גדולה מצדיקים גמורים הלומדים בפני עצמם.

וזה מכוון בדברי רש"י הק' ברוח קדשו ריש פ' וירא שפי' רש"י על פתח האהל לראות עובר ושב, ר"ל מי שעובר עבירה הוא הביאו לבחינת ושב ורפה לו היינו תשובה שלמה. השי"ת יזכנו חיש ומהר להשיב עם כל כלל ישראל.

(ארץ החיים אות רע"ז)

פעם אחת אמר לאבי ז"ל, אשרי איש שישמע למצותיך, גלייבט מיר אז א איד שטייט אויף אין דער פרי ער זאל זיך צי הערין וואלט ער הערין וויא דיא מצות שרייען טוט אינו, דער טלית שרייט איך בעט דיך לייג מיר, דיא תפילין שרייען איך בעט אייך טיט אינו אן, אזוי אלע מצות. השי"ת יזכנו לשמוע ולשמור ולקיים.

(ארץ החיים אות רע"ז)

הרב הצדיק המפורסם בחסידות מוה"ר יעקב יוסף ז"ל אשר שם אבי זקנו הרב ייב"י ז"ל בקרבו ישב בעירנו ואליו נהרו תלמידים חסידים הגונים לשמוע לקחו הטוב אשר הטיף לפניהם בדברי מוסר דברים העומדים ברומו של עולם החסידות ועבודת השם בקדושה וטהרה. ושמענו מאנשים אשר הסתופפו בצל קדשו נפלאות מעבודתו בקדושה וטהרה. מתנהג בחסידות ופרישות חי חיי עוני ודוחק מסתפק במיעוט, ואם כי גבר חלוש היה מאד, אנושה היתה מחלתו והרופאים הגדולים בימיו אמרו עליו כי לא ידעו ולא יבינו איך הוא חי? בכל זאת בעת העבודה זו תפלה התגבר כארי אנווהו נהירין וכל עצמותיו תאמרנה. דברים אחדים אשר שמעתי מדברי תורה ומוסר אשר הגיד לפני תלמידי המה יקרים מאד מיוסדים על אדני השכל וסברא ישרה ומתובלים בתבלי מוסר נחמד ונעים.

והשאיר אחריו בנים וחתנים צדיקים מפורסמים. ואלה המה בניו של הרה"צ ר' יעקב יוסף. (א) הרב החסיד מוה"ר אברהם ז"ל. (ב) הרב החסיד מוה"ר אליקים געציל ז"ל גם אליהם נהרו חסידים הרבה לעבוד את ה' בשמחה.

(מזכרת לגדולי אוסטראה)

בקרב קדושים

הה"ק הר' מאיר'ל זצ"ל מפרומישלאן והרה"ק מאוסטראה הר' יעקב יוסף זצ"ל, דימו החסידים שלהם שהם נגדיים זה לזה.

פעם א' נסע איש א' מאוסטראה למסחרו ובא לפרומישלאן קודם יוה"כ, והוסכם בדעתו להתעכב ביוה"כ אצל הרב הק' הר' מאיר'ל ז"ל, כשבא לפני הרב ר"מ וקיבל שלום ממנו, אמר לו הרב ר"מ כמדומה לי אשר אתם מחסידי הרב ר"מ מאוסטראה. השיבו זה כן הוא האמת. שאלו הרב ר"מ תתפללו אצלי בהקלויז שלי? אמר לו זה הן. שאלו הרב ר"מ במוצאי יו"כ תהיו אצלי? השיב לו זה הן. במוצאי יו"כ בא אל הרב ר"מ זה האיש עם קויטל וגם איזה סך מעות הניח לפניו כנהוג.

אמר לו הרב ר"מ אמור לי איזו דיבורים מה ששמעת בעצמך מפי רבך הרב ר"מ מאוסטראה להנות אותי. השיב לו זה שאינו זוכר. אמר לו הרב ר"מ עוד ב' ג' פעמים אעפ"כ שים על לבך אולי יעלה על זכרוך איזו דיבורים. זה שם על לבו ונזכר ואמר לו להרב ר"מ נזכרתי מה ששמעתי מפי קדשו.

פעם א' ישבנו בקלויז שלו, פתאום בא הרב אלינו, ועמדנו לפניו, והרב היה מקפיד עלינו שנאמר זוהר בכל יום ויום קודם תפלת שחרית, שאל אותנו מה זה דכתוב בזוהר כמה פעמים אספקלריא המאירה אספקלריא שאינה מאירה מהו החילוק בין זה לזה, אנחנו שתקנו ולא השבנו ע"ז כלום, אמר הרב לנו אני אגיד לכם הפירוש בזה, אספקלריא המאירה הוא שפיגל שרואה בו את עצמו אספקלריא שאינה מאירה הוא חלון שרואה בו את אחרים ולא את עצמו. זה שמעתי מפיו הקדוש. אמר לו הרב ר"מ מאוד אני נהנה מדיבורים האלו וקיבל האיש הזה פרידת שלום מהרב ר"מ. אמר לו הרב ר"מ כשתבוא לביתך ותבוא לפני הרב תאמר לו פריסת שלום בשבילי, ואמור לו שאני אוהב לאכול בשר עוף.

זה נסע לדרכו. בבואו לביתו בא אל הרב הרי"י וסיפר לו כל המאורע של הרב ר' מאיר'ל ז"ל, וגם סיפר לו מה שצוהו לומר שאוהב לאכול בשר עוף. ושחק אותו האיש ע"ז גם כל העומדים שם ששמעו דבר זה שחקו מזה.

אמר להם הרב ר"מ האם אתם מבינים ד"ז, באמת אין אתם מבינים אך אני אבאר לכם כוונתו באלו הדיבורים, כי בעתים הללו היה קטרוג גדול בשמים על הדור עד שנגזר גזירת דבר רחמנא ליצלן, והרב הצדיק הר' שלום ז"ל מבעלזא ביטל את הגזירה זו בתפלתו, והפך הדבר על בהמות ולא על בני אדם, אך מחמת שהיה חולה והיה נצרך מאוד לאכול בשר בהמה, פעל הוא להעתיק גזירה זו על עופות לא על

ואמר המתחיל במצוה אומרים לו גמור פירוש השי"ת או המצוה בעצמה אומרים לו גמור.

(ספרן של צדיקים)

פעם אחת ירד מטר לסוכתו ולא יצא, ואמר אני רוצה להיות הדיוט של הקב"ה.

(ספרן של צדיקים)

אמר, תיכף כשיאיר היום של שבת קודש, צועק החמין הטמונים, מהתנור, אכלו אותי.

עוד אמר, מה זה כשאישי יהודי הולך בשוק ביומא דשוקא, והוא טרוד מאד בעסקיו, ונזכר שלא התפלל מנחה, מי מזכיר אותו אז, אך כתיב אשרי איש שישמע למצותיך ואמר בזה הלשון גלייבך יודין גלייבך שהטלית ותפלין צועק מן הפלעקיל, הניחו אותי, וכן כל המצות, והן בעצמם מזכירים את האדם.

(ספרן של צדיקים)

אמר שכל רבי יהיה משיח להחסידיים שלו. ואמר שאותו משיח שיהיה לי בו השגה איני חפץ בו.

(ספרן של צדיקים)

פעם הראה הרה"ק מאוסטראה איך שהס"מ רודף אחר אחד, ולא יכול לו, מפני שנשא נרות לכבוד שבת.

(ספרן של צדיקים)

הרה"ק ר' יעקב יוסף מאוסטראה זצוק"ל אמר, ויסדתיך בספירים, זו סיפורי צדיקים.

(ספרן של צדיקים)

הרה"ק ר' יעקב יוסף מאוסטראה זצוק"ל, המשיל התענית, שאדם מסגף עצמו, הוא למשל, כמו בזמן הזה, כשמשימים מס על הקהל אז העשירים הם בעלי דעות, ומניחים משא המס על העניים, וכשהשוטר בא ליטול, והעני אין לו מה ליתן לו, אז הוא מוכרח, לשחד את השוטר, באיזה מטבע, אשר יש לו לפרנסת היום כדי שירחיב לו השוטר הזמן, והחוב נשאר חוב, ומוטב הי' שהעשירי ישלמו המס ולא להעמיס על הקבצנים,

כן הדבר הזה, העיניים, הפה והאזנים הם העשירים, והם החוטאים, והאיצטומכא, אין לה אלא מזון סעודה אחת, והיא נקיה מחטא, ולסוף כאשר האדם מתחרט, הוא מטיל העונש על האיצטומכא, אשר הוא הקבצן, והחטא נשאר חטא, מוטב היה, שישגף האבריים, אשר חטא בהם, לחסום פיו, ועיניו, ואזניו.

(ספרן של צדיקים)

אמר, מה שאמר משה אל ה', אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, ולכאורה מדוע הגדיל משה עוד את החטא, אך נראה, באם תינוק עולה על הסולם ונופל מהסולם, אז רץ אליו אביו בכעס, ומכה אותו עוד ואומר לו, לא היה לך לעלות בהסולם, וכדומה, אמנם, אם התינוק נופל מהסולם, ושובר ידו או רגליו, ומה גם, אם נתרופץ גלגלתו, אז אין אביו מכה אותו ואדרבה, הוא לוקח אותו חיש מהר ורץ עמו אל הרופא לרפאותו, וזה שטען משה להקב"ה רבש"ע אין עתה עת להעניש כי הוא חטאה גדולה אשר הוא נוגע לכלל האמונה כולה.

(ספרן של צדיקים)

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

המאמר להילולת הרה"ק מאוסטראה זי"ע
מתוך הספר "אורח צדיקים"
שנערך וי"ל ע"י מכון "משכנות יעקב" דחסידי סקווירא

אמר בפורים פ"א, ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, אמר זה הלשון הרע ישנו עם אחד היינו האחדות שביניהם זו גורם פרוד להעמים.

(ארץ החיים אות ר"ח)

אמר פ"א והיתה שבת לכם לאכלה, היינו מן המנוחה שלכם יהי לאכלה כי אינו צריך לעשות התפעלות גדולות כי התורה מבטיחך אשר מן המנוחה וברכתך בכל אשר תעשה.

(ארץ החיים אות ר"ט)

אמר פ"א מנין שהקדוש ב"ה מניח תפילין, אך הפשט הוא כך מחויב לכל אחד לידע אשר הקב"ה מניח לו התפילין.

(ארץ החיים אות ר"פ)

פ"א בחנוכה אמר על הגמרא עד שתכלה רגל מן השוק, אשר כל כך צריך להיות הרלקת מצות נר חנוכה בהתדבקות ובחבה עד שלא ירצה לילך לשוק לעסוק בגשמיות ושיהיה בהתפשטות הגשמיות שלא יעלה על מוחו רגל השוק.

(ארץ החיים אות ר"פ"א)

מה ששמע אדוני אבי ז"ל מפי קדשו בשבת בראשית על פסוק ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה וכו' (בראשית ב')

אמר אשר כל אדם מחויב לעלות על מחשבתו בעת אכילה אשר זאת הפעם שאוכל מאכל זה או שותה משקה זו יוכל להיות אשר אוכל עצם מעצמי או בשר מבשרו אשר יש בזה לגול מאביו או מאמו או מבניו לזאת יקרא אשה אם עושה ומחשב כן זה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

(צרור החיים אות פ"ה)

פעם אחת אמר בשבועות על מאמר חכו"ל (שבת קה) א'נ'כ'י ר"ת אנא נפשי כתבית יהבית, ע"ד ההסבר אשר למלך אחד הי' לו בן יחיד והיה מושלם בכל המעלות כראוי לבן מלך והמלך אהב אותו כאהבת נפשו, רק דרך המלכים לשלוח את בניהם למרחקים ללמוד חכמות ונסע הבן מלך על זמן רב

ובהמשך הזמן כתב המלך לבנו יחידו האהוב ובעת הכתיבה נתעורר בלב המלך עוד אהבה יותר גדולה ותשוקה ודביקות וכל כחו נתן בהמכתב, וכאשר הגיע המכתב לבנו האהוב בעת הקריאה ממש הי' מרגיש את אהבת נפש אביו כי הוא מונח בתוך המכתב,

וזה אמר הקב"ה א'נ'כ'י אנא נפשי כתבית יהבית, אני נתתי א"ע בהתורה ובה תרגיש אלקית ואהבת הקב"ה לישראל ותקשור בה ממש עם קוב"ה כבן אל אביו.

(צרור החיים אות פ"ו)

אמר בפסוק וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר (שמות כ'), גבי עשרת הדברות, ומאי לאמר.

ואמר כך וידבר אלקים היינו הקב"ה אומר להצדיק את כל הדברים היינו כל הדיבורים שתדבר לאנשים הבאים אצלך יהי לאמר אנכי הי' אלקיך היינו אף כשיבואו אליך אודות פרנסה ושאר דברים גשמיים הנצרכים ואתה תצטרך להשיבם בענינים האלה אעפ"כ תראה אשר בדברים האלה תשרש בלבם אהבת הי' ויראת הי' וזה סימן אשר הוא צדיק הדור אם יכול לעשות כן.

(צרור החיים אות פ"ז)

האוסטרער אמר כשאישי הישראלי מפריד חוטי הציצית, מתקבצים מלאכים ושרפים, ואומרים הנה היהודי הזה יברך תיכף להתעטף בציצית, כמו בעת שהמנגן עורך נימי הכנור, מתקבצים הנערים ואומרים תיכף ינגן זה.

(ספרן של צדיקים)

המקובל האלוקי רבי משה קורדובירו ז"ע

הרמ"ק

רפ"ב - כ"ג תמוז ש"ל

תולדות רבינו הרמ"ק נלקח ממבוא לספר "אור יקר" להרמ"ק הקדוש שנערך ע"י הרה"ג המקובל רבי משה יאיר וויינשטאק זצ"ל

בין המאורות הגדולים, שפתחו שערים בחכמת הנסתר לגלות אורה לבית ישראל, תופס מקום בראש, רבינו משה ב"ר יעקב קורדובירו, הנקרא בראשי תבות רמ"ק, ומפורסם ביותר בשם "בעל הפרדס" על שם ספרו הנאדר בקודש, "פרדס רמונים".

מאור גדול היה רבינו משה קורדובירו, והאיר את העולם בקדושתו ותבונתו, בשכלו הכביר, בעמקותו ובהרצאת דבריו הקדושים, בהסברה נפלאה בקלות ובעפפה על פני ים התלמוד, וביחוד ובפרט בספר הזוהר והתיקונים, ובספרי המקובלים הראשונים, שלט הוא בשתי ידיו בכל מכמני הזוהר הקדוש, מפיץ נגוהות ומעלה פנינים מתוך הים הסוער, חכמת הקבלה החכמה הנסתרת, ורבינו משה הולך ודורך במסלול כבוש, מסביר ומפענה בפענוח קל בהיר ונהיר, ומושיט לפנינו שלחן ערוך מלא כל טוב, ומאז ועד עתה משמשים ספריו של הרמ"ק מורי דרך ליחידיו סגולה אשר נפשם נדבה לקרבה אל חכמת הנסתר ללמוד אותה.

לא רבים היו שנות חייו עלי אדמות. בשנת רפ"ב בקירוב, נולד למשפחה רבת יחסין מיוצאי ספרד, כנראה מעיר קורדובה, ובשנת ש"ל החזיר את נשמתו הטהורה, אך במשך ארבעים ושמונה שנות חייו, מרביתן בעיר צפת ערש חכמת הקבלה, הספיק להקים תלמידים שהמשיכו אחריו את המלאכה, והרגשת החובה שהלהיבה את נפשו להפיץ את תורתו בדורות הבאים אחריו, מתבלטת מתוך הספרים המרובים, כולם רבי איכות ואדירי כמות, והם משמשים כשערים לכל הבאים בהיכל הקבלה.

שבעים פנים לתורה ואף הליכות שונות בדרכי הקבלה, וכולם מרועה אהד ניתנו. עד שלא שקעה שמשו של הרמ"ק זרח אורו של האר"י הקדוש, הוא רבינו יצחק לוריא, ושני האורות התאחדו בשלהבת אש המאירה את דרכם של שומרי אמונים לדורות עולמים.

בבית הועד של חכמי צפת

הרמ"ק הוכר על ידי חכמי צפת כארי שבחבורת לומדי תורת הנסתר, ורבו מרן בעל "בית יוסף" שאל את חוות דעתו לא רק בקבלה אלא גם בתורת הנגלה. הרמ"ק נמנה בין חכמי "בית הועד של צפת" בתקופת הזוהר שלה, כפי שמעיד עליו הרמ"ע מפאנו, בהקדמתו לספר "פלח הרמון", כאשר הוא מספר בשבחו של הרמ"ק: ויותר שהיה חכם גדול בגמרא, הוא ישב בישיבה כל ימיו, לחדר התלמידים שתילי זיתים, והיה ג"כ קבוע על הוראה, לשפוט צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו.

על מעמדו של הרמ"ק בעיני דורו והדורות הבאים אנו למדים מתוך ההשערה, שאין לה סמוכין, כי רבי יעקב בי רב שהעלה את רעיון הקמת הסמיכה, הסמיך את הרמ"ק, אם כי היה אז עדיין צעיר לימים.

וזו פרשת הסמיכה המפורטת ב"קונטרס הסמיכה" אשר בסוף "תשובות הרלב"ח", ובשעתה התלקחה סביבה מערכה של תורה בין גדולי הדורות ההם.

בימים ההם נודעו לבותיהם של אנוסים רבים, שלא יכלו בשעתו, לעמוד בנסיון ובפיהם הודו בע"ז למען הציל גופם מידי האנקביזיציה. הם ראו את נכונות הסבל של יהודי ספרד, שעזבו את כל הונם ועזבו את הארץ בה התגוררו המה ואבותיהם במשך מאות בשנים, ורבים מזרע האנוסים חשקה נפשם לעזוב את ארץ הדמים, והם כיוונו את פעמיהם לעבר ארץ תוגרמה, בה נתקבלו בזרועות פתוחות ואתם תקוותם כי בארץ מקלטם החדש יוכלו לעבוד את ה' כלבבם.

את כל רכושם עזבו ועל מעמדם ויתרו, בכדי שיוכלו לגדל את בניהם ברוח אבות, ללא מעטה הכחש וללא מסווה רמיה על פניהם, אולם לבם עליהם דוי על הוראתם בפה בע"ז, בשעת מבחן כאשר כחם לא

עמד בהם לעמוד בנסיון, ועיניהם תלויות למרום לכפר על פשעיהם ועל שגגותיהם, וביניהם עונות שחייבים עליהם כרת.

לבו של רבי יעקב בי רב גדול חכמי צפת בדור ההוא, היה פתוח לסבלותיהם. הוא ישב על המדוכה ולאחר עיון ושיקול דעת מרובה יחד עם בני המתכתא בצפת תמך את יתדותיו בדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פ"ד ה"א: "נראים לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל, למנות דינים ולסמוך אותם, הרי אלו סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים".

סמוכין על דברי הרמב"ם החליטו חכמי צפת לחדש את הסמיכה, כדי שיוכלו להורות על קיום המלקות, ובהתאם להלכה: "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתם, שנאמר ונקלה אחיך לעיניך, כיון שלקה הרי הוא כאחיק". הם היו משוכנעים כי בכך יוכלו להקל במקצת על מצפונם של אנוסי ספרד שחזרו לאמונתם והתפרקו על שערי התשובה.

חכמי צפת נתקבצו איפוא בשנת ה' רצ"ח בעצה אחת לחדש את שלשלת הסמיכה והסמיכו לראשם ורבם, רבי יעקב בי רב, ותכניתם היתה להחזיר את העטרה ליושנה ולחדש את שרשרת הסמיכה כבימי קדם.

מהר"י בי רב ראה בכך מפעל חשוב, ואף סיכן את עצמו שכן השלטונות היו עלולים לראות בנקיטת אמצעים לקרב הגאולה מעין פגיעה במלכות, אולם לא אסתיעא מילתא. רבי לוי בן חביב הוא הרלב"ח, גדול רבני ירושלים, הוסמך גם הוא ע"י מהר"י בי רב, בתוקף הסמכויות שהוענקו לו, אולם הלה יצא לערער על עצם חידוש הסמיכה שאין השעה והדור ראוי לו, ואף הוא תמך את יתדותיו בדברי הרמב"ם שהוסיף באותה הלכה על הסמיכה "והדבר צריך הכרע", כלומר שהדבר טעון עדיין שיקול וליבון הלכותי.

להתנגדותו של הרלב"ח הצטרפו גם גדולי תורה אחרים ובכללם הרדב"ז, גדול רבני מצרים, ובפירושו על הרמב"ם (שם) הוא מציין כי על סמך זה "סמכו חכמי צפת והגדול שבהם לסמוך סמוכין לדון דיני קנסות, ולא עלה בידם לפי שהחכם שהיה בירושלים לא הסכים עמהם, ושאלו את פי בעודי במצרים ואת פי חברי ולא הסכמנו, ואני הארכתי באותה תשובה לבטל דעתם ושלא דקדקו ייפה בלשון רבינו".

להתנגדות זו היה משקל רב, ואחדים מתומכיו של הר"י בי רב חזרו בהם, אך לפני פטירתו הספיק להבטיח את המשך שלשלת הסמיכה בהסמיכו ארבעה מגדולי צפת והם מרן רבי יוסף קארו, רבי משה מטראני, רבי משה גאלנטי, והצעיר שביניהם הוא הרמ"ק, שלא היה בעת ההיא, אלא בן ח"י שנה, וכבר נמנה בין גדולי התורה שהוסמכו לדורות והעטרה הוטלה עליהם.

כאמור ישנן בספרי תשובותיו של מרן שתי תשובות שנכתבו ע"י הרמ"ק. ולתשובה אחת מצטרף מרן, מסכים לו ומאשר את פסק הדין: "לית דין צריך בשש, והאי דיינא נחית לעומקא דדינא, וכל כי האי מילי מעלייתא לימרו משמיה, ויקויים בו מקרא שכתוב בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני" (אבקת רוכל" סימן צ"א).

בשערי היכל הקבלה

בימים ההם חי בצפת רבי שלמה אלקבץ, מגדולי חכמי צפת, שנמנה על המקובלים ואף מרן, בעל "בית יוסף", היה פונה אליו בעניני קבלה. הוא הכניס את גיסו בעל אחותו הוא הרמ"ק, בהיכל הקבלה, ומאז ראה אותו הרמ"ק כמורו ורבו בחכמה זו.

עוד בשנות נעוריו שמע תורת הקבלה מפי רבי שלמה, ועל כניסתו אל היכל חכמת הנסתר מספר לנו הרמ"ק בעצמו בהקדמתו לספר "פרדס רמונים" וזלה"ק: "בראותי ימי הילדות חלפו עברו למו, ברדפי כל תאוה, ויכלו באפם תקוה, ויהיה בהגיענו קוני אל שנת השערים, ושער צהוב צמח, ויעירני קוני כאיש אשר יעיר משנתו, ואומרה אל נפשי: "עד מתי תתחמקין, הבת השוכבה, עד מתי תשתכרין, הסירי את יינך מעליך, עד מתי ילין בקרבך מחשבות אונן, ותשכח ה' עושך ויצרך מבטן, ועתה קומי קראי אל אלקיך, ותשקוד על דלתותיו יום יום, ורפא את מזבח ה' ההרוס".

"ויהי כשמעה את קול הקריאה הומה, ותאמר אקומה נא ואסובכה בעיר, בשווקים וברחובות, לבקש לי מנוח אשר ייטב לי, ואשמע קול מדבר, עיר וקדיש מן שמיא נחית, מורי ורבי המקובל האלקי החכם ה"ר שלמה אלקבץ הלוי נר"ו ויביאני אל היכלי טירותיו, ויורני ויאמר לי, בני תמוך דברי לך, הט אונך ושמע דברי חכמים, ויציבני אל דלתי החכמה והתבונה, מתוק מדבש ונופת צופים, המהגים והמצפצים בעמקי סתרי התורה, ויהי בפי כדבש למתוק, ואשקוד על דלתי מדרשו, ואשמע נאמו, ויעירני ללמוד דרכי הזוהר, ומפתחות לפתוח שערי, ויתחזק בי ואהי עוסק ימים, ואשתומם ואומר: מה טוב ומה נעים להיות עסקי זה, כמה ימים אהיה לכן לחכמה הזאת, באהבתה אשגה תמיד, דדיה ירווני בכל עת ובכל רגע עד אשר לא תשכח מפ".

משהכיר בטיבה של חכמת הקבלה יצא הרמ"ק כנגד החקירה וההתפלספות, והוא טוען כנגד "המדברים על ה' תועה, הבודים מלבם כחש וכזב, ואם כי היו בין החוקרים איזו שיש להחזיק להם טובה במה שהרחיקו עיני הגשמיות וכיוצא בו ממנו, הרי בכל זאת, בשאר הענינים לא כווננו אל הדרך הנכון, מפני שנעלמה מהם חכמת הקבלה".

הרמ"ק היה עוזב את העיר והולך עם רבו אל השדה או אל קברות הצדיקים ושם באה אליו השראה עילאית הופעה עליונה, והנהו מחדש חידושו בחכמת אלהות ומעלה על הכתב.

בספרו "אור נערב" מספר הרמ"ק: "בשנת ש"ח כשהיינו מתגרשים השדה עם האלקי כמהר"ר שלמה ו' אלקבץ הלוי נר"ו, לעסוק בפסוקי התורה פתאום בלי עיון, והיו הדברים מתחדשים שאי אפשר להאמין ענין זה, אלא מי שראה או נסה הענין פעמים רבות.

הרמ"ק מנהל יומן להתבודדותו המכוננת אצלו בשם "גירושים" וכותב: "שנת חמשת אלפים וש' וח' (ה"א ש"ח ליצירה, והוא אז בן כ"ד שנה) חודש שבט יום ששי, עשרה לחודש, נתגרשנו --- נתחדשו שם כמה דברים מחודשים בין מורי [מוהר"ר אלקבץ] וחברים, והעולם בכתב אצל מורי יצ"ו (ס' גרושין ס' א').

"עוד נתגרשנו ביום ט"ו בשבט, מורי ואני לבדנו, והיו דברי התורה מאירים בנו והדברים נאמרים מפי עצמם [כלומר מבלי הכנה] והלכנו עד [קברו של] ר' יוסי דמן יוקרת (שם ס"ג) ושם מפורטים ה"גירושים", בתאריכי י"ז י"ט כ"ד כ"ו בשבט, ג' אדר ו' ח' באדר (שם) ובכמה מחילופי הדברים בביתו של ר"ש אלקבץ היה הרמ"ק ראש המדברים.

הרב והתלמיד "עשו השתטחות" על קברי התנאים ואמוראים וביחוד על קבר רשב"י ור"א בנו במירון, ושם התפלל תפלה קצרה מתור קירות לבו. הרמ"ק מציין את מעמדו שם: "פני לדרום קצת, וימיני לציון ר"א, משמאלי ציון רבי שמעון ע"ה". "ראיתי להכריע ביניהם בד"ת וכו'" (ועיין שם עוד מה שאמר הרמ"ק ז"ל כי נורא ד"ק שם).

בספרו "תומר דבורה" מייעץ הרמ"ק לכל אדם לעשות כמוהו וכותב "שהאדם יעשה לעצמו גרושין, ויתגרש מבית מנוחתו תמיד, כדרך שהיה מתגרש רבי שמעון וחבריו ועסקו בתורה, וגם אם יכתת רגליו בלי סוס ורכב".

בדרכו של הרמ"ק הלכו גם יתר חכמי הקבלה בצפת, וכשם שהרמ"ק היה מתיחד ביחודים, במחשבתו עם התנאים והאמוראים, כך נהגו המקובלים אחריו להתייחד ביחודים במחשבתם עם גדולי הדורות שלפניהם. רבי חיים ויטאל מספר ב"ספר החזיונות" שלו כי פעם אחת חלם כי הוא בבית הכנסת יחד עם הרמ"ק ועוד "אדם אחד גדול ממנו במעלה, ואחר שהקיצותי שכחתי אם היה התנא ר' פנחס בן יאיר ז"ל או הר' אלעזר ו' יוחי הזה שבדור שלי, והם חילו פני שאקום ואהיה שליח צבור ואתפלל תפלת מוסף של החזרה בקול רם".

אחר התפלה אמר לי הר' משה קורדאירו: "למה אתה מצטער כל כך לידע חכמת הזוהר על בוריה, ואין דעתך נוחה במה שידענו בה, אני וחכמי דורות שלפנינו?", ואמרתי לו: "אני אשתדל בכל כוחי להשיג יותר על בוריה, ואם לא ירצו מן השמים מה בידי לעשות". אמר לי: "כיון שכל כך אתה חושק לדעת אותה על שרשה, מה שלא השיגו הדורות שלפניך, אני אעלה ואתפלל עליך בשמים ככל יכלתי". כן זכה הרמ"ק לגילוי אליהו זכור לטוב. (שה"ג).

נוסף על למודיו אצל גיסו רבי שלמה אלקבץ, שמע תורה מפי מרן רבי יוסף קארו, הוא בעל "בית יוסף" על הטורים ומסדר ה"שלחן ערוך". הרמ"ק למד הימנו את תורת הנגלה, והיה תלמידו [שה"ג], ומתוך ספרו של הרמ"ק "פרדס רמונים" אנו למדים כי שמע הימנו הקדמות גם בתורת הנסתר, והוא מזכיר שם את "קבלת מורי ורבי החסיד כמהר"ר יוסף קארו נר"ו".

נראה גם כי כתביו של מרן בעל "בית יוסף" היו פתוחים לפני תלמידו הרמ"ק, ובספרו "הפרדס" הוא מצטט מתוך הדברים שבאו אחר שנים רבות בדפוס בספרו של מרן "מגיד מישרים", ודבר זה נמנה בין ההוכחות המובאות ע"י רבי אביעד שר שלום (באזילה) בספרו "אמונת חכמים" (סוף פרק כז), כדי להוכיח את מקוריותו של ספר מגיד מישרים כנגד המפקפקים.

הרמ"ק זכה להתקרבות יתרה מצד מרן בעל "בית יוסף", וכאשר נסתלק הרמ"ק בשנת ש"ל על פניו, הספיד אותו והכריז "כאן נגזו ארון התורה". לאחר שנים רבות שימש מרן בעל "בית יוסף" גם כמתווך בין אלמנת הרמ"ק ובין הרמ"ע מפאנו, שרצה להעתיק מכתבי הרמ"ק.

בשנת פטירתו של הרמ"ק הגיע האר"י והתיישב בצפת ובכתבים שהשאיר אחריו האר"י הוא מזכיר שלש פעמים את הרמ"ק בשם "מורנו ורבונו נר"ו או "מורנו נר"ו".

תלמידיו

רבי אליהו די וידאש בעל "ראשית חכמה". בספרו הוא מזכיר פעמים רבות את דברי רבו הרמ"ק, הן מתוך ספרי הפרדס והן מה ששמע מפי, ויש הרואים את ספרו ראשית חכמה כמבוא לכל הנכנס בפלטרין של חכמת הקבלה. רבי חיים ויטאל כותב [בשעה פ' חיי ובליקוטי תורה פ' חיי] כי "הרמ"ק ור"א די וידאש היו משורש אליעזר עבד אברהם" עיי"ש, והיו "נפש ורוח של בניהו בן יהוידע, והיו משורש שמעיה ואבטליון, הרמ"ק רוח מן שמעיה, והר"א נפש מן אבטליון, ולכן אהבו זה את זה", רבי אברהם גאלנטי בעל ספר "ירח יקר" על הזוהר. החיד"א מציין בספרו "שם הגדולים" (ח"ב ערך "אור החמה") "זהו תלמיד הרמ"ק והרב הנז' פירש הזוהר וקרא הספר ירח יקר, כי פירוש רבו בזוהר קראו רבו אור יקר, ולכן קרא פירושו לזוהר ירח יקר, עד שאמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע תלמיד משה כפני לבנה".

רבי אברהם מימון מחבר השיר "אל מסתתר בשפירר חביון". רבי מרדכי דאטו מתלמידי הרמ"ק (לפי קורא הדורות הוצ' קאסעל מ"ב ע"ב). הוא הוסיף הגהות לקיצור ספרו של הרמ"ק "עסיס רמונים". רבי משה רומי "חכם וכותב תפילין בקדושה גדולה" (קורא הדורות הוצ' קאסעל מ' ע"א).

רבי שמואל גאליקן תלמיד הרמ"ק והוא שהתקין קיצור מספר הפרדס בשם "עסיס רמונים". הספר נדפס לראשונה בויניציא ש"א, בתוספת הערות לה"ר מרדכי דאטו אף הוא מתלמידי הרמ"ק. בדפוס הראשון חלו טעויות ושבושים, והרמ"ע מפאנו תקנו והביאו לדפוס שנית, באמסטרדם תס"ח, יחד עם ספרו "פלח הרמון".

רבי מנחם עזריה מפאנו מגדולי חכמי המקובלים באיטליה, עמד בקשר סדיר עם הרמ"ק עוד בדמי חייו. הרמ"ק שיגר לו בידי אחד מתלמידיו את ספרו הפרדס והלה קבע בו שיפורים לפני חכמי ויניציאה, ומאז החל לחפש אחר יתר כתבי הרמ"ק כדבריו: "כאשר הגיע לאזנו חשקי הנמרץ לאחוז בחכמה, שלח לי ספר הפרדס ע"י אחד מתלמידיו, שמחתי ושמחתי בו, ומשם נפקחו עיני לתור לי מנוחה בשאר חיבוריו, אחרי שהוא נתבקש בישיבה של מעלה".

הוא ראה את עצמו כתלמידו של הרמ"ק ובהקדמתו ל"פלח הרמון" הוא קיצור ספר ה"פרדס" הוא מדגיש "ואמת רב מובהק הוא לי מתוך ספריו, וחייב אני לו מורא וכבוד בשני עולמות, ככל שאר תלמידים שצדקו ממני, וזכו לעמודו לשמש לפניו, אשריו שהיה עמלו בתורה, כל שנותיו עשה נחת רוח ליוצרו, לילות כימים תמיד, מחלקו יהא חלקי".

הרמ"ע שקד ביותר להפיץ את תורת הרמ"ק באיטליה, ובנו של הרמ"ק, רבי גדליה, מעיד על הרמ"ע: "בכל בית אבי נאמן הוא אשר אהב לכתוב לו רובי תורותיו בהם דבק מאד לאהבה".

לאחר פטירת הרמ"ק השקיע הרמ"ע כסף רב להעתיק כתביו, וביחוד ספרו, "אור יקר" וכן התקין קיצור או עיבוד מספר "פרדס רמונים" והדפיס אותו בשם "פלח הרמון".

רבי חיים ויטאל, תלמידו הנאמן של האר"י, והוא העלה על ספר את תורתו בשער מאמרי רשב"י דפוס ירושלים א'.

בספר הגלגולים (פרעמישלא תרל"ז, דף פ"ח ע"א) מפורטים שרשי הנשמות ושם מציין הרח"ו: "הר"ר משה קורדוארו בעל ספר הפרדס, הוא משורש אליעזר עבד אברהם, והוא מבחינת רוח, והוא מן שמעיה". "הר"ר אליהו די וידאש תלמידו, בעל ספר ראשית חכמה, הוא משורש הנזכר, אלא שהוא מבחינת נפש, והוא מן אבטליון אחיו, ונמצאו שנים אלו הנזכרים, הר"ר משה [קורדובירו] והר"ר אליהו די וידאש זה רוח וזה נפש, ושניהם אדם אחד בלבד".

ב"ספר החזיונות" להרח"ו נמסר כי הרמ"ק נראה לו בחלום וגילה לו כי שתי הדרכים בתורת הקבלה, דרך הרמ"ק וקבלת האר"י, שניהם מובילים למקור מים חיים, אולם אף הוא לומד היום בדרכי האר"י.

רבי יוסף סאגיס, מגדולי הדור ההוא, התקין התוועדות חברים בכל יום ששי, בה היה כל אחד מבני החבורה מתוודה בפומבי, ומקבל על עצמו שלא יחטא יותר. הרח"ו בעצמו מספר: "הסכימו קצת תלמידי חכמים שבעיר צפת, יראי ה' וחסידים, להתקבץ יחד כלם בבית הכנסת בכל ערב שבת, ולספר כל אחד מעשיו לפניהם, אם טובים ואם רעים, מה שעשה בשבוע ההוא, כי על ידי זה יתייש האדם ויחדל מלחטוא".

אולם דעתו של הרח"ו לא היתה נוחה מכך באמרו "אין אני מסכים עמכם בכך, כי מי יערב את לבו לגלות מעשיו הרעים לאחרים" אולם בליל שבת אחת לאחר שאמר כך, ראה בחלומו את עצמו כשהוא עובר בצפת והנה אביו בא לקראתו מדרך אחת, "ומהדרך השנייה עלו רבי משה קורדואירו ורבי משה סאגיס והרבה אנשים". משראה בידם פנקס ובו רשומים שמות אנשים תלמידי חכמים ושם ראה גם את שמו, השביע "להר" משה קורדואירו שייגיד לי מה טיבו של הפנקס באמת, כי אם חס ושלום כתוב בו שמות האנשים שימותו בשנה ההיא יותר טוב היא שאדענו, כדי שאחקור במעשי, להכין צידה לדרכי, ויאמר [הרמ"ק להרח"ו] אין זה כי אם מספר התלמידי חכמים הראויים לשוב בתשובה, לעבוד את ה' וכבר היום הזה כולכם נתקבצתם בבית הכנסת לפשפש במעשיכם, ואתה לא רצית להסכים עמהם במצוה זו".

מבין חכמי אשכנז המקובלים יש להזכיר את ר' שעפטיל הלוי הורביץ בעל "שפע טל", שהושפע ביותר מספרי הרמ"ק בחכמת הקבלה ואף הוא מכנה אותו "מורי ורבי".

הספרים אשר השאיר אחריו ברכה

שנות חייו של הרמ"ק עלי אדמות קצרים היו, אולם מספר הספרים אשר השאיר אחריו ברכה רב מאד ואין איפוא כל פלא כי יש המיחסים לו כתיבת הספרים בהשבעת הקולמוס. מיד לאחר פטירתו יצא בנו של הרמ"ק, ר' גדליהו לאיטליה ושם הדפיס לראשונה את ספרו "פרדס רמונים" הוא, "מפתח ומבוא גדול לחכמת הקבלה" וכן ספרו "אור נערב", הקדמות לנכנס בפרדס.

חכמי הקבלה באיטליה ובראשם הרמ"ע מפאנו הוילו זהב מכיסם, כדי להעתיק את כתבי הרמ"ק אולם רבים מהם נשארו עדיין במשך מאות בשנים ספונים וטמונים ככתבי יד ועין לא שזפתם.

והרי רשימת ספריו כפי שסודרו ע"י הרב ר' ישעיה אשר זעליג מרגליות, אם כי הוא בעצמו מדגיש כי בין הספרים ישנם ודאיים שהם שלו, ויש המיוחסים אליו. יש שהרמ"ק בעצמו רמו בספריו שחיבר ספר בשם זה וזה על תוכן זה, ויש מה שרבינו חיד"א זצ"ל ראה אותם בכתב יד, ויש מה שרשום בספר "אוצר הספרים" אולם יש לדעת אשר הרבה ספרים המכונים בשמות שונות, נכנסים תחת שם אחד כולל, ומשום כך אי אפשר לנו לתת המספר הנכון, אלא שבקירוב עולים ל 25-30 ספר. פחות או יותר.

וזהו הרשימה בקירוב ותוכנם וכמה פרטים: (1) אור יקר זהו הכתב יד דמודינה וירושלים, אשר לפנינו ההולך ונדרס כעת בירושלם. הוא ביאור נפלא ובאורך רב, ממש בנין ענקי על ספרי הזוהר הקדוש ורעיא מהימנא והאדרות וספרא דצניעותא וכו', ט"ו כרכים גדולים המחזיקים אלפי גליונות, (2) אור נערב הקדמות לנכנס בפרדס (נדרס וניציה שמו, קראקא לשנה טובה, פורדא חש"ד, חמ"ד, תס"א זאלקווא תק"מ, קאריץ תקמ"ז). (3) אלימה רבתי נדרס, והוא ספר נפלא משרשי הקדמות על חכמת הקבלה, וקיצור ספר זה מכתב ידו של רבי חיים

ויטאל ראה רבינו החיד"א בכת"י, כמו"ש בשה"ג (ראה להלן מספר 9). (4) אלימה זוטרת כנ"ל ונזכר בספרו "אלימה רבתי" שחיבר ספר "אלימה זוטרי" ולא ידוע אם נדרס או שישנו בכת"י באיזה בתי עקר. (5) גירושין התגלות, דרשות ופשטים בקבלה עפ"י השראה עליונה, מבלי התכוננות. חובר בשנת שי"ח (נדרס ד"ו חש"ד, שם שס"ב, פקלאו תקנ"ו). (6) דרשות על התורה ולקוטים בדרך פשוט ודרוש (ראה להלן מספר 9). (7) הנצו הרמונים עודנו בכתובים והוא קיצור מספר "פרדס דמונים". כת"י רד"א. (8) הגהות ופירושים על תפלות ר"ה ויום הכפורים לפי מחזור הספרדים על עבודת יום הכפורים ועבודת הקרבנות, נדרסו בסידור תפלה למשה להרמ"ק שנת תרנ"ב, ונדרסו בפני עצמם בספר "זבחי שלמים" בירושלים שנת תרמ"ג, כן ישנם הגהות על מגילות קהלת, איכה ושיר השירים, על תיקוני זוהר ועוד, על זוהר בנדרס ובכתב יד (כת"י די רוסו) כמה וכמה ספרים מהם. (9) טעמי המצות על דרך אמת (חכמת הקבלה) חיבר הר"מ קורדיורי, ראיתים בכתב יד ובאות א' מספר 94 כתב "אלימה כת"י להרמ"ק, והוא גדול מספר הפרדס" (נר"ק ב"ה), בשרשי הקדמות יותר פנימיות, וראיתי מכתב יד הרב ר' חיים ויטאל ז"ל [תלמיד האר"י ז"ל] קצור ספר אלימה, ודע שעוד ראיתי באיטליה פירוש התורה להרמ"ק על דרך הסוד וספר טעמי המצות לו ז"ל ע"ד הסוד והם כתובים בכתב איטלקי, וראיתי בכתבי רבי חיים ויטאל ז"ל דהרמ"ק טרח מאד שהיו מתגרים בו החיצונים בעוסקו אחר חצות לילה בהתבודדות בזוהר הקדוש ומאבדם ע"י שמות הקודש" [שה"ג מע' ספרים בס' אלימה]. (10) כללי הגמרא. (11) כבוד מלכים ביאור על פרשת משפטים וקיצור ביאור מדרש רות. (12) מנהגי מוסר או מאמר בהנהגות טובות. (13) מבקש ה' נזכר בליקוטי שושנים (אוה"ס). (14) פירוש הירושלמי מזכירו בספרו "אור יקר". (15) פרדס רמונים ספר המפורסם ביותר. גם רבינו האר"י ז"ל מצטט ממנו מאמר, והרמ"ע מפאנו למד שיעור ברבים בספר זה. ספר זה הוא מפתח ומבוא גדול לחכמת הקבלה בכל מחלקותיה, ופירוש על הרבה מאמרי הזוהר ונחלק לל"ב שערים וכל שער לכמה פרקים, (נדרס כמ"פ בשאלוניקי חש"ד, ד"ו שמו, קראקא בש"ן, קאריץ תקמ"ז עם הגהת רמ"ז כת"י). (16) שאלות ותשובות הרמ"ק בהלכות וחידושים (חיד"א). (17) שיעור קומה נדרס ונראה שבכת"י הוא גדול יותר ובאה"ס כת"י בעניניאן 18. (18) שמועה בענין הגלגול נדרס ויניציא שס"א. (19) תומר דבורה, תומר אחד משבעים התמרים שבאלימה נדרס כמה וכמה פעמים. (20) תפלה למשה פירוש על תפלות מכל השנה כמנהג ספרד בשנת תרנ"ב. (21) תקון ק"ש שעל המטה נדרס יחד עם תקון אשמורת. (22) תקון ליל שבועות והור"ר. (23) יבקש ה' מובא בליקוטי שושנים (סה"ד).

ועוד כמה ספרים מובאים בשם הרמ"ק וצ"ל אשר ביחד מסתכמים לל"ב נתיבות חכמה.

אור יקר

משנכנס הרמ"ק לפרדס הקבלה התקשר בשלהבת קדש בתורתו של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, ומאז היו כל מעייניו נתונים לתורת הנסתר והזדהותו עם הרשב"י היא כל כך גדולה, עד שהוא רואה את עצמו כתלמידו, ובספרו (אלימה רבתי ז') הוא מציין "ואנחנו תלמידי רשב"י ע"ה וספריו וחבוריו". וכאשר השיגו כנגדו בענין מסוים, הוא טוען "אל תשיבנו בני שקדמני ופירש הענינים בהפך כוונתי, כי לא אחוש לשום אדם, אחר שנשענתי על דברי ר' שמעון בן יוחאי", והיה זה מתוך הכרה מלאה כי אין בידו להשיג מאורו של הזוהר אלא כפתחו של מחט, ובספרו הפרדס (שער כ"א פרק א) הוא מדגיש "יודעים אנו בבירור כי אין שכלנו הדל מגיע לקצת מן הקצת, בעמקי מאמריו בחכמה הזאת, וכל דבריו נעלמים תכלית ההבדל וההעלם, אכן ע"י הכאת פטיש השכל בקושיות וקליפות הלכות, יצא לנו אור מארובות דקות כסדקי המחט".

הרמ"ק מייצג לכל אדם ואדם ללמוד בספרי הזוהר "חבורי רשב"י ע"ה כמו הזוהר והתיקונים ורעיא מהימנא, ושיר השירים וסבא וינוקא, ומקודמים אליו: ספר יצירה, וספר הבהיר, ומדרש רות ומדרש איכה מהזוהר, ומהמאחרים מדרש מגלת אסתר מהזוהר, וגם ספר מעין החכמה ופרק מרכבה ופרק מעשה בראשית וכיוצא, וקצת פקודין הנמצאים להרשב"י ע"ה, בהם ידבק האדם לאהבה ויצליח בחכמה זו, ובתנאי שיעמיק בהם בעיון נמרץ, ואז ימצא במבואר רוב מה שנמצא בספרי המפרשים האחרונים ולא יצטרך אליהם, ולא ח"ו לפסול אלא לבחור אל המעיין הדרך הקצרה עם היותה ארוכה". ואף "גירסת לשון הזוהר יראה אל האדם שמחה בנפש ביראת ה', כאלו עוסק עם הצדיקים בגן עדן, ואם גברא לא חזי מזליה חזי".

אחרי חברו את ספר "פרדס דמונים" ניגש אל חיבורו הענקי "אור היקר", ובמקום אשר הספר "פרדס דמונים" בנוי על שערים, כלומר ידיעות מכוונות ומצמצמות בידיעת עשר הספירות וכו', עולמות, אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, בצנורות וכדומה, בנה את ספר "אור היקר" בפשטות ביאור על ספר

הזוהר, דף על דף, שורה על שורה, וענין על ענין, לא הניח דבר קטן או גדול אשר לא בארו. הוא עומד על קיצו של יוד, מקשה כמה וכמה קושיות, וניגש לתרץ הכל.

אחד מגדולי הדור ההוא רבי מנחם עזריה מפאנו, שעמל להפיץ את תורת הרמ"ק באיטליה הזיל זהב מכיסו להעתקת הספר, ורבי שלמה שלימל מחכמי צפת, מספר באגרתו להרב יש"ר מקנדיא: "חכמם כמה"ר עמנואל הזיל אלף זהובים אדומים מכיסו לאלמנת מהר"ם קורדובירו בעד שהשאלה להעתיק ספר אור יקר שחיבר הרב ע"ה פי הזוהר, מלבד הוצאות הסופרים והנייר, ופה צפת הוגד לי שמלבד האלף ששלח לאלמנה הרבנית, שלח עוד כ' זהובים אדומים למהר"ר קארו ועשרים למהר"ר שלמה ועשרה למהר"ם אלשיך למען ימליצו בעדו והעתקתו נגד האלמנה."

הרמ"ע מפאנו שיגר איפוא דורנות מיוחדים לחכמי צפת שישתדלו אצל האלמנה כי תרשה לו להעתיק את ספר "אור יקר" והעתקה זו היתה לעיני החיד"א. ב"שם הגדולים" מציין החיד"א כי בשעת שיגור המעות היה עוד הר"י קארו בחיים, כלומר שהיה זה לפני שנת של"ה, אולם המעתיקים נתאחרו בעבודתם והם לא השלימו את עבודתם אלא כעבור שבע שנים ומעלה, כרשום בקולופן שבסוף הספר: "נשלם הספר הזה, יום ה' ו' לחדש טבת שנת השמ"ב ליצירה, אני הצעיר דוד נ' יעקב, כתבתי אותו להחכם השלם כמה"ר עמנואל מפאנו נר"ו, ה' יזכהו להגות ולדקדק בו לו ולזרעו, ולקיים בו לימוד וגו'."

בנו של הרמ"ק, הוא ר' גדליה קורדובירו, ששהה בשנת שמ"ז באיטליה בא כנראה בדברים עם הרמ"ע בדבר זכויות ההעתקה, והחיד"א מספר שם כי ראה העתק שטר שנכתב בתשרי שמ"ז, ובו נאמר "שהודית הרבנית שקיבלה ר"ן סיקניני", מהחכם הנכבד הרמ"ע, ונתרצית בעד השאר כמה שנתרצה בנה הנבון כה"ר גדליה לקבל ק' משניות עם ב' פירושים וחמשים הרמב"ם עם כסף משנה, וזוהי יהיה פטור רמ"ע מת"ק סיקניני, שנתחייב בעבור העתק כתבי הרמ"ק, ושלשה חכמי צפת בימים ההם: מהר"ם אלשיך, רבי משה די קוריאלי ורבי יעקב בירב (נכדו של רבי יעקב בירב מחדש הסמיכה) חתומים על השטר ומאשרים את הדבר.

בהקדמתו ל"פלח הרמון" מזכיר הרמ"ע את הספר: "הפליא [הרמ"ק] תושיה בפירושא על הזוהר והתיקונים רעיא מהימנא ואידרות, ספרא דצניעותא, סבא [כוונתו לפ' משפטים] וינוקא [כוונתו לפ' בלק] וקונדרסין הרבה, ממה שלא נדפס מהזוהר, מכללם שיר השירים ואיכה, וכן פירוש ספר יצירה ופירוש התפלות של כל השנה, כל אלה חברו להקרא בשם ספר "אור יקר", אשר פי המחבר יקבנו פעמים רבות בפרס דמונים ובמקומות רבים זולתו". הספר נשאר בכתובים אולם יחידי סגולה השתמשו בו. הגאון המקובל רבי אברהם אזולאי זקנו של הגאון רבינו חיים יוסף דוד אזולאי (חיד"א), הרבה להשתמש בספר "אור יקר" בספרו "אור החמה" כותב בא"ד [בהקדמתו לספר הנ"ל]: "וכאשר חפץ בי ה' בא לידי ספר פרס דמונים האלהי כמוהו"ר משה קורדובירו וזה"ה, והיה לי למשיב נפש ועירני כאיש אשר יעיר משנתו, וטעמתי כי מתוך האור אור החכמה האלקית, ואדור נדר לה' לעלות אל ארץ חמדה, להתענג באור יקר אשר חיבר הרב זלה"ה על ספר הזוהר, ומצאתי און לי לשלם את נדרי, וה' אנה לידי ספר "אור יקר", וזה היום בהר ה' יראה עם יתר ספרים כוננו ידיו של המחבר זלה"ה תלי תלים, והמה מהפעולות המעולות הנגלות לנו ממעשה ידי אומן הנאמן, מן הוא, המחזיק כל הטעמים הנעימים ברזי תורה, זכו עינינו לראות שפוני טמוני קודש ולא חול, וכל מעשה תקפו כתוב למ"ר, רבוי אחר רבוי, ישובו יתפלאו בו כל הלכות, איך הספיק לו הזמן לשמור ולעשות זאת פעלתו לפניו, ארוכה מארץ מדה ורחבה, שכלה חכמה ולא מלאכה, ובשגם הוא היה שולט בשתי ידיים יום ולילה לא ישבותו מלכתוב בספר בדיו, אינו דיו ואין די באר, איך עלתה לו פעולה גדולה כזאת, לא זאת בחק האפשר, תחסרהו מעט היות האדם לבדו יכול עשוהו, זולתי כל יכול ית' דבר צוה היות לו לעזרה."

וכתב שם בהמשך דבריו: "ואומר לך על כי המלאכה מרובה וארוכה, והיום קצר לא יתן לאיש השב רוחו, כי הכרך אור יקר לבדו נחלק לשמונה חלקים, וכל חלק לפחות קרוב לארבע מאות ניירים, והמכתב דקה מן הדקה, מעשה ידי הרב זלה"ה, ועל ספר התיקונים חבר תלת כבי קרוב לאלף ניירים, וכן ליתר ספריו עד כי חדל לספור."

"ויהי בעוברי על ספרי האלקי הרב הרמ"ק זלה"ה על ספר "אור יקר", ובראותי כי רב כחו, וכי כביר מצאה ידו לבאר פשטי הזוהר, דברים המתיישיבים על הלב, ונהי בעינינו כחייבים להרב המופלא הרמ"ק זלה"ה, אשר במאמרו האיר לנו ממורח שמש צדקה ומרפא לשים נפשנו בחיים, בעולמות שברא אלקינו בזה ובבא, כי לו נאה דורש נאה מפרש, לו נברא לב חדש דרש מכפנים בפנים

של טעם וריח, וכשמש זורח, ולקטתי קצת מדבריו", ומבאר שם, איך שלפעמים העתיק לשונו ממש, ולפעמים קצר והביא רק התוכן, והיה דרכו של רבינו קורדיבווארו לו לעינים, בחיבור הספר הגדול הנקרא "קריית ארבע" ע"ש, באור הרמ"ק ז"ל ועוד האר"י ז"ל הרח"ו ז"ל ולאחד קדוש ונקרא גם "אור החכמה" ו"אור הגנוז". "והוא מיוחד ליחידי סגולה הנכנסים בפרס דלאו כל מוחא ומוחא סביל דא עד שיורגל מעט מעט ולא יהיה לו נזק בסייעתא דשמיא".

לגולו של כתב היד המקורי

באחד ממכתבי התייר האלמוני מקורפו שללח מירושלים בשנת שפ"ה (נדפס בלוח ירושלם כרך המיש) נמסר כי ר' גדליה, בנו של הרמ"ק, מכר את כתבי אביו ובתוכם ספר "אור יקר", פירוש הזוהר כ"ב הלקים כל אחד גדול מחיבור הילקוט, "למעלת החכם כמוהו"ר דוד קאסטר, נבון וחכם גדול תורתו [אומנותו], בעד מאה ועשרים גרוסו, שאילו היה רוצה למכרם [לאחר] היה מקבל יותר ממאתיים".

האריר לתאר את כתב היד החיד"א ב"שם הגדולים" בערכו: "וראיתי כל הפרושים הללו בביליאטויק"א של דוכוס מודונא, והם ששה עשר קובצים רובם גדולים וארוכים, וכתוב שם בחלק א' מהם כלשון הזה: אני היום ילדתייהו אני הצעיר משה ב"ר יעקב קורדובירו, בחדש אדר ראשון משנת השכ"ג ליצירה, פה צפת תוב"ב, ולאחר שהוא מזכיר את חתימתו של המעתיק ועדותו של ר' שלמה שלימל, הוא מוסיף "הראית לדעת שאלו הקובצים שיש לדוכוס מודונא, הן הן אשר הועתקו להרמ"ע, יב שנים אחר פטירת הרמ"ק, דהוא ז"ל נתבקש בישיבה של מעלה שנת השל, ונראה דכששלח המעות הנז', היה בסוף ימי מרן מהר"ר קארו, שהוא עלה לשמים שנת של"ה, והמעתיקים נתאחרו ולא גמרו העתקתם עד שנת השמ"ב".

העתקים מכתב יד של ספר "אור היקר" היו גם בבתי מדרש אחרים, ור' דוד קונפורטי המספר את תולדות הרמ"ק בספרו "קורא הדורות" (הוצ' קאסל דף ל"ז ע"א): "עוד חיבר ס' גדול פי על ס' הזוהר וקרא שמו אור יקר, והוא מכתבת יד שלא נדפס, ואני הכותב ראיתי הספר הזה בירושלם, בבית מדרשו של החכם השלם המקובל כמה"ר יעקב צמח ז"ל, בהיותי לומד שם עמו בס' הזוהר, והספר ההוא גדול מאד בכמות ובאיכות". החיד"א ראה גם במצרים "כמו שנים עשר קובצים בכתב איטלקי", אולם הוא חוזר ומדגיש כי "אין כתבי הרמ"ק בפירושים הנזכרים בשלימות, אשר כולם נקראים בשם אור יקר, כי אם שם במודינא, והם כתובים בכתב מפורש ונאה".

וכאשר ראה כתב יד אחר המיוחס להרמ"ק הוא משווה אותו לכתבי היד של מודינא "ומקרב ראיתי פי הרב הרמ"ק ז"ל לזהר שיר השירים ס' אחד ובו חקירות יקרות וידיעות בענין שמות המלאכים, הפלא ופלא, ואני מסופק אם ס' זה ישנו עם ספרי אור יקר אשר במודינא, שכתבתי לעיל לפי הרשום בזכרוני".

כארבע מאות שנה היה הספר טמון וגנוז בכתבי יד, עד אשר העיר ה' את רוחו של הרה"ה ר' מאיר אלבוים, להעלות את כתבי הר"מ קורדובירו על מכבש הדפוס, ולמטרה זו אף הקים חברה מיוחדת "אחוזת ישראל" על שם אביו, הרה"ח המפואר ר' ישראל הי"ד אלבוים.

גדולה היא זכותו של הרמ"ק לעמוד להגן על כל אלה אשר נתנו יד בהוצאת הספר, ה"ה הרה"ח ר' מאיר אלבוים ואחיו ר' זאב וואלף ור' חיים לייב, שהציבו שם עולם לאביהם, ועל שם אביהם יקראו בנחלתם, להיות להם לאות ולזכרון עד עולם. ובהגלות נגלות "אור יקר", פירושו של הרמ"ק לזוהר הקדוש היוצא לראשונה לאור עולם, נזכה לראות באור חדש על ציון תאיר, כדבר הזוהר "כיה יפקון ישראל מגלותא ברחמי".

המעבר לעולם שכולו טוב

בשנה האחרונה לחייו של הרמ"ק, בשנת ש"ל, עלה האר"י, רבי יצחק לוריא, לצפת והתישב בה, אף הורה לתלמידיו את דרכי הקבלה השונה מדרכו של הרמ"ק, אולם יחסי הערכה נלהבת היו בין שתי האריות בחכמת הקבלה.

ביום ד' כ"ג תמוז שנת ש"ל ליצירה נפטר הרמ"ק וכל חכמי צפת הלכו אחרי ארונו. אחד מבני חבורת המקובלים, מרן רבי יוסף קארו בעל "בית יוסף" הספיד אותו בדברים נרגשים והכריז על קברו "כאן נגנו ארון התורה",

וכן הפליג בשבחו האר"י כדברי הרמ"ע מפאנו: "תא חזי מאן גברא רבה דאסהיד עליה, האר"י ז"ל שראה תרי עמודי דנורא מלויים אותו לפני המטה ביומא דהלולא"

(מערכת ספרים ערך אור היקר): "וראיתי בספר חזיונות לרבינו הרב מהרח"ו זצ"ל שחלם עם הרמ"ק ז"ל ובחלום ידבר בו הרמ"ק ז"ל, שקבלת רבו האר"י ז"ל אמיתית ופנימית, ושם בעולם הבא הוא לומד חכמת הקבלה על דרך רבו האר"י ז"ל".

לאחרונה הובא לדפוס "ספר החזיונות", המיוחס לרבי חיים ויטאל, ושם נמסרים הדברים בצורה ברורה ביותר לפיהם הודה הרמ"ק בצדקת דרכו של האר"י, וכך נמסר שם: "של"ג, ראש חדש חשון, אחר ג' חדשים שנפטר מורי ז"ל, ראיתי בחלום להר"ם משה קורדואירו ז"ל, בפתח חברת תלמוד תורה שבצפת, השבעתיו שיגיד לי האמת בענין אופן לימוד חכמת הקבלה בעולם הנשמות, אם הוא על פי דרכו או דרך מורי ז"ל, ויאמר לי "שתי הדרכים אמת אמנם דרכי היא על דרך הפשט אל המתחילים בחכמה זו ודרך רבו היא פנימית והעקרית, וגם אני עתה למעלה איני לומד אלא בדרך רבך". כביכול, עבדו רבנן שלמא בהדי הדדי.

עם הופעת ספרו של הרמ"ק, "פרדס רימונים", שיצא לאור בקראקא שנ"א, עברה השפעתו מאיטליה גם לאירופה המערבית, ואחד מחכמי פולין שיכנע את הרמ"ע להוציא לאור שנית את קצור ספר "עסיס רמונים" הוא קיצור ספר הפרדס, כדברי הרמ"ע בהקדמתו למהדורה זו: "שככה השביעני ידידי האלוף הר" יצחק ב"ר מרדכי איש פולניא הוא התלמיד הותיק, דורש טוב לעמו, גבור במלחמתו של תורה ובדברי התוספות, על כל בני גילו עשר ידות, ומה גם עתה גזר על עצמו גלות שלימה, ונעשה אכזרי על אשתו ובניו, לאהבתו החכמה הזאת, ובא מקצה הארץ ירכתי צפון, לשמוע את דבר ה' אחרי שאמר ונעשה רצונו, לא היה דבר חכמה, אשר לא הראיתיו בלימודי, הנה הוא הפציר בי מאוד על זה, לעשות נחת רוח אל החכמים האדירים רבני אשכנז יחזק ה' במעוזם, שלום יעשה להם, כי כפי עומק חכמתם במשנה וגמרא ופלאי פלפולם וחריפתם, בשקול הדעת וסברא, כן ירבה חשקם וחמדתם, וכן יפרוצו מאני חסידותא לעשות כוונים למלאכת שמים הלזו בכל לבבם ובכל נפשם".

תומר דבורה

הרמ"ק הטביע את חותמו בבית המדרש לא רק בתורת הקבלה. ספר המוסר שלו "תומר דבורה" הוא מורה דרך לחכמת הקבלה, אך נוסף על כך הוא גם ספר "מוסר השכל במעלות המדות העליונות להנהגת האדם" וכך נתקבל בכל תפוצות ישראל. עוד בשנת שמ"ט הובא לדפוס, ובעל השל"ה, המצוה לעיין בו בעשרת ימי תשובה, מעיד "וכל מי שרגיל בספר הזה ואומר אותו בכל שבוע או בכל חודש, מובטח לו שהוא בן עולם הבא". מספר המהדורות שיצאו עד כה מגיע לעשרות ואחת מהן שיצאה לאור בירושלם עיה"ק משולבת עם דרכי הרמ"ק בחכמת הנסתר.

סגולה לבטל מחשבה זרה "מצאתי כתב יד של אלקי מהר"ם קורדיבירו ז"ל שכתב, וזה לשונו: למדני זקן אחד לבטל המחשבה, יאמר פסוק זה הרבה פעמים: 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', ובעיני פשוט שזה הזקן היה אליהו הנביא, ולרוב ענותנותו של הרב לא רצה לגלות, על כן יהא נזהר בזה במי שנפל בלבו מחשבת און מחשבת הבל שיאמר הפסוק הנ"ל הרבה פעמים... ויאמר אותו בהתעוררות גדול. של"ה הק (שער האותיות אות ל) ואמנם כיוון לדברי האריז"ל (סידור רבי שבתי סדר הלימוד דף ט"ז) "לטהר המחשבה" והרמ"ק קיבל מפי אליהו ז"ל שיאמר הרבה פעמים: אש תמיד וגו', ותבטל מחשבתו".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

תולדות רבינו הרמ"ק נלקח
ממבוא לספר "אור יקר" להרמ"ק הקדוש
שנערך ע"י הרה"ג המקובל רבי משה יאיר וויינשטאק זצ"ל

לזכות הרוצה בעילום שמו
שיקוים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

והדברים מובאים גם ע"י בן הדור ר' אלעזר אזכרי בספר חרדים כי האר"י ראה שני עמודי אש הולכים לפני המטה. אף ר' דוד קונפורטי, בעל "קורא הדורות", שחי דור אחד אחריו, מספר "ושמעתי מחכמי צפת טוב"ב, שכשהיו מוליכים אותו לבית הקברות, היה הולך לפניו עמוד של אש, ולא ראה אותו רק הרב ר' יצחק לוריא אשכנזי ז"ל" (הוצ' קאססעל ל"ו ע"ב).

האר"י הספיד את הרמ"ק וקרא עליו את הפסוק "כי יהיה באיש חטא משפט מוות והומת ותלית אותו על עץ", חטא מלשון חסרון ואם כי אמרו חז"ל אין מיתה בלא חטא, הרי ברמ"ק לא נמצא חסרון שיהיה ראוי למיתה, "ותלית אותו", שתתלה את סיבת המוות בעטיו של נחש, "על עץ" בגלל אכילתו של אדם הראשון מן העץ.

הרמ"ק הובא למנוחת עולמים בבית העלמין של צפת, ועל ציונו מוטלת אבן גדולה וחרות עליה רבי משה קורדובירו בעל "הפרדס".

שלוש שנים אחריו בשנת של"ג כאשר נפטר האר"י הובא אף הוא למנוחת עולמים למראשותיו של הרמ"ק וכל העולים להשתטח על הקברות פוקדים את קברותיהם של שני האריות הגדולים, ששקדו על הפצת סודותיה של חכמת הקבלה. ברבים, ומתפללים לישועת ישראל, בקרוב ע"י מלך המשיח אמן.

השפעתו לדורו ולדורות

עוד בחיי הרמ"ק יצא שמעו על פני תבל ולומדי חכמת הקבלה באיטליה ובמדינות אחרות היו קובעים שיעורים בתורתו. קונטרסים מכתבי הרמ"ק הגיעו עוד בימי חייו לידי הרמ"ע מפאנו והלה קבע בהם שיעורים ברבים, כדבריו בהקדמתו לספר "פלח הרמון": "ראשיה וזקניה נקבצו ובאו לשמוע בלמודים הנחמדים האלה. ושמו פניהם עלי לקרוא באזניהם שמועה אחת בכל יום, מספר פרדס דמונים בדרך קצרה ובשפה ברורה, שימה בפיהם כמלח ותבלין".

יש הטוענים כי דרכיהם של שני האריות הרמ"ק והאר"י שונה זו מזו, וכאשר בא האר"י והקים בצפת את בית מדרשו בתורת הנסתר נדחתה כביכול תורת הרמ"ק מפני קבלת האר"י, כלפיהם יש להוסיף כי עוד בחיי תלמידי הרמ"ק הובעה דעה כגון זו אך הרמ"ע מפאנו מגדולי מפיצי תורת האר"י באיטליה, יצא כנגדה וכותב: "ומעיד אני עלי שמים וארץ, כי גם אחרי שזכיתי לטעום טעם מזער בקצה המטה שירי שירים מרדית האר"י, מפיהם ומפי כתבם של גורי האר"י זצ"ל מקונטרסים רבים, ונכבדים, ששגרו לי מגדוליהם וחשוביהם אשר בארץ הקודש במהרה תרוחם, לא גבה לבי ולא רמו עיני להרהר על החכם ז"ל [הוא הרמ"ק] ועל דבריו, כאשר לקחה אזני שמץ מרבים מעמי הארץ המתחכמים ולא מחכמה, כי זה וזה לא נתקיים בידם, והמה מתפרצים ומתכסים בשמלתי, ויחפאו עלי דברים אשר לא כן, יודע כל שער עמי, שכל ימי הייתי מחבב דבריו בקהל רב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואמת רב מובהק הוא לי מתוך ספריו... והוא מצהיר "כי משה אמת ותורתו אמת, לפי פשוטן של דברי הזהר והגאונים עליהם השלום, לא היתה קריאה בספריהם אשר שגבה ממנו".

"אמנם כי גבהו דרכי הפרדס מן הקמחי [הוא הר"דק] כן גבהו דרכי האר"י ז"ל מדרכי הספר הזה, ואל תתמהו כי גם בספר אלימה לחכם ע"ה גם בלמודי האר"י ז"ל, יש לכל אחד מהם שיטות עמוקות זו מזו עד להפליא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש, מעין האמור במסכת חגיגה בפרקיהן של חיות הקדש, אשר במרכבה, שכל הגבוה מחבירו הוא כנגד כל מה שתחתיו, וכשם שהוא אסוי ונמנע לצרף ולערבב פשטי הקמחי עם הפרדס, אלא טוב אשר נאחו בזה וגם מזה אל תנח ידינו, האי כי ארחיה והאי כי ארחיה".

רבי חיים ויטאל, תלמידו הנאמן של האר"י, עומד על שילוב תורת הרמ"ק בקבלת רבו, והדברים מובאים ע"י החיד"א ב"שם הגדולים"

לע"נ האשה החשובה הצדקנית
מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רי"ך)
נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM